

Nr 54.

Ankom till riksdagens kansli den 24 maj 1917 kl. 3 e. m.

Utlåtande, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förändrade grunder för pensionering av marinens stammanskap m. m. jämte i ämnet väckt motion.

I en den 16 april 1917 till riksdagen avlåten, till bankoutskottet hänvisad proposition, nr 268, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över sjöförvarsärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att *dels* — under förutsättning att vad nu finnes stadgat om rätt till fortfarande anställning för visst manskap vid marinen upphäves i fråga om det manskap, som efter ingången av år 1918 vinner anställning vid marinen — godkänna följande grunder för pensionering av manskapet vid flottans sjömanskår utom båtsmän samt vid kustartilleriet (marinens stammanskap), nämligen:

1.

För rätt att komma i åtnjutande av pension erfordras att hava tjänat staten under minst 20 år och uppnått en levnadsålder av 50 år.

2.

Pensionsbeloppet bestämmes efter tjänstetidens längd och utgör vid en tjänstetid av 20 år för manskap i första lönegraden 500 kronor, för manskap i andra lönegraden 400 kronor och för manskap i tredje

lönegraden 350 kronor. För varje fullt tjänstår utöver 20 höjes pensionsbeloppet för manskap i första lönegraden med 20 kronor, i andra lönegraden med 15 kronor och i tredje lönegraden med 10 kronor; dock skall högsta pensionsbeloppet utgöra för manskap i första lönegraden 700 kronor, i andra lönegraden 550 kronor och i tredje lönegraden 450 kronor.

3.

Manskap, som icke i fulla två år åtnjutit avlöning i den lönegrad, som vid avskedet innehaves, erhåller den pension, som tillkommer manskap i närmast lägre lönegrad.

4.

Vad i föregående punkter är stadgat skall äga tillämpning å manskap, som vid utgången av år 1917 innehar anställning vid marinen, i den mån detsamma antingen, om 50 års ålder vid nämnda tidpunkt redan uppnåtts, inom tre månader därefter förklarar sig villigt att efter anmodan av vederbörande kårchef från tjänsten avgå, eller i annat fall senast vid uppnåendet av nämnda levnadsålder avgiver dylik förklaring; skolande i fråga om pensionering av manskap, som icke inom sålunda föreskriven tid avgiver dylik förklaring, fortfarande lända till efterrättelse vad som finnes stadgat i reglementet för pensionering av flottans och lotsverkets gemenskap den 31 oktober 1879 samt kungörelsen den 13 augusti 1909 angående förhöjning i pensioner, som från flottans pensionskassa utgå till avskedad manskap.

5.

Såsom begravningshjälp efter avliden pensionstagare äger stärbhuset bekomma ett belopp av 75 kronor.

6.

Reglementet för pensionering av flottans och lotsverkets gemenskap den 31 oktober 1879 skall, med undantag av §§ 1, 2, 3, 5 mom. 3, § 9, i vad samma paragraf handlar om begravningshjälpens belopp, § 12, i vad samma paragraf handlar om skada, samt §§ 15 och 23, fortfarande lända till efterrättelse vid pensionering av det till pension enligt dessa bestämmelser berättigade manskap.

7.

Dessa bestämmelser träda i kraft den 1 januari 1918;

dels, för bestridande av de ökade kostnader, som föranledas av de nya pensionsbestämmelserna och förhöjningen av begravningshjälpens belopp, höja det å ordinarie stat under riksstatens tionde huvudtitel uppförda förslagsanslaget till pensionering av flottans gemenskap, nu 251,300 kronor, med 22,000 kronor till 273,300 kronor;

dels ock å extra stat under riksstatens tionde huvudtitel för år 1918 anvisa ett förslagsanslag å 3,000 kronor att användas för utdelande av tillfälliga understöd åt f. d. stammanskap vid marinen (utom båtsmän) och skeppsgossar, vilka pensionerats enligt reglementet för pensionering av flottans och lotsverkets gemenskap den 31 oktober 1879, under villkor att understöd ej må tilldelas annan än den, som styrker sig vara i behövande omständigheter,

att understöd till manskap, som erhållit pension på grund av uppnådd levnads- och tjänstålder, skall utgå med 200 kronor, samt

att understöd till manskap och skeppsgossar, som erhållit pension på grund av skada eller sjukdom, ådragen under tjänstutövning, må på därom gjord ansökning och efter i varje särskilt fall verkställd prövning av behovet och dess sammanhang med den ådragna skadan eller sjukdomen beviljas, med iakttagande att pensionen och understödet icke må tillsammans överstiga det belopp, som skolat utgå såsom livränta vid tillämpning av förordningen den 18 juni 1909 angående ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring.

Åberopade statsrådsprotokollet är av följande lydelse:

»På grund av särskilda vid 1912 års riksdag väckta motioner om förhöjning av de från Vadstena krigsmanshuskassa och flottans pensionskassa till avskedat manskap vid armén och flottan utgående underhåll och pensioner anhöll riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t, att utredning måtte verkställas, huruvida och i så fall under vilka villkor en höjning av nämnda underhåll och pensioner kunde äga rum, samt att Kungl. Maj:t därefter måtte för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde giva anledning.

Till följd härav och jämlikt nådigt bemyndigande den 3 september 1912 uppdrog chefen för lantförvarsdepartementet åt ledamöterna av riksdagens andra kammare regementsläkaren C. Vahlquist och redak-

tören O. Bogren samt revisionskommissarien Chr. Stenberg att i egen-
skap av sakkunniga verkställa utredning och inkomma med förslag i
ämnet; och enligt nådigt beslut den 12 december 1913 lämnades åt dessa
sakkunniga tillika uppdrag att verkställa utredning i fråga om förbättrad
pensionering jämväl av manskapet vid kustartilleriet ävensom beträffande
avgångsålder för allt manskap vid marinen.

Efter det de sakkunniga den 9 december 1913 och den 20 april
1914 avgivit särskilda förslag till förbättrat underhåll för arméns indelta
manskap och om höjning av pensionerna för flottans indelta manskap,
vilka förslag lett till beslut av 1914 års senare riksdag om förbättringar
av de till nämnda manskap utgående underhåll och pensioner, hava de
sakkunniga, såsom min företrädare i ämbetet den 30 december 1916
inför Kungl. Maj:t anmält, efter slutligt fullgörande av sitt uppdrag den 8
juni 1916 avgivit ett betänkande, innefattande utredning och förslag
dels beträffande skyldighet för marinens värvade manskap att vid viss
levnadsålder avgå ur tjänst och dels beträffande höjning av pensionerna
åt sagda manskap. I nämnda betänkande hemställdes, bland annat,
att till bestridande av kostnaderna för föreslagna höjningar av pensioner
och begravningshjälp till marinens värvade manskap det å ordinarie
stat under tionde huvudtiteln uppförda förslagsanslaget till pensionering
av flottans gemenskap måtte höjas för år 1918 med 28,000 kronor. Såsom
vid ärendets anmälan inför Kungl. Maj:t den 30 december 1916 erinrades,
hade i anledning av de sakkunnigas förslag infordrade yttranden av-
givits av åtskilliga myndigheter och i några av dessa yttranden ifråga-
satts lösning av förevarande pensionsfråga på annat sätt än de sak-
kunniga förordat. Då emellertid det sist avgivna yttrandet inkommit
först den 16 december 1916, hade tiden icke medgivit att ägna ärendet
i hela dess omfattning erforderlig granskning, men då frågan vore
av den vikt att den snarast möjligt borde vinna sin lösning, syntes
medel för ändamålet böra tagas i beräkning vid framställningen till
riksdagen beträffande anslagsbehoven för år 1918. Med bifall till därom
gjord hemställan föreslog Kungl. Maj:t i den till 1917 års riksdag av-
lätna propositionen angående statsverkets tillstånd och behov under
tionde huvudtiteln, punkten 21, att riksdagen i avvaktan på en blivande
proposition angående förbättring av pensioner till marinens värvade man-
skap m. m. måtte beräkna en höjning av 28,000 kronor å förslags-
anslaget till pensionering av flottans gemenskap.

Den 9 februari 1917 anmäldes detta ärende ånyo inför Kungl.
Maj:t och anfördes därvid, att, då i en del av de i ärendet avgivna
yttrandena framställts åtskilliga erinringar vid de sakkunnigas förslag

och jämväl ifrågasatts pensioneringsfrågans lösning i helt annan ordning än vad de sakkunniga förordat, det vid förberedande granskning av förslaget inom sjöförsvarsdepartementet visat sig erforderligt att genom särskilda sakkunniga få detsamma underkastat närmare granskning i de av de hörda myndigheterna anmärkta och därmed sammanhängande hänseenden. På underdånig hemställan erhöll min företrädare därför nådigt bemyndigande att tillkalla högst fyra sakkunniga för att inom sjöförsvarsdepartementet biträda vid ytterligare granskning av frågan om förhöjning av pensionerna för marinens värvade manskap jämte därmed i samband stående frågor samt avfattande av förslag i ämnet.

Med stöd härav kallades statskommissarien friherre C. G. E. Leijonhufvud, förenämnde numera till krigsråd förordnade revisionskommissarien Stenberg, förste marinintendenten I. Neuendorff och kaptenen vid flottan A. E. O. Giron att fullgöra nämnda uppdrag.

Sedan dessa sakkunniga, vilka i det följande benämnas 1917 års sakkunniga till skillnad från de förut i denna fråga anlitade utredningsmän eller 1912 års sakkunniga, numera slutfört sitt uppdrag och framlagt förslag i ämnet, åsyftande dels överflyttning av vissa grupper från manskapskåren till underofficerskåren eller månadslönarstat och dels förbättrad pensionering av manskapet, synes mig ärendet befinna sig i det skick, att förslag rörande detsamma i vad det angår manskapspensioneringen bör kunna föreläggas riksdagen; och anhåller jag därför att nu få framlägga en redogörelse för utredningen i ärendet.

Nu ifrågavarande manskap vid marinen utgöres av sjömanskåren (utom båtsmän) samt kustartilleriets manskap och skall enligt 1917 års stat uppgå till 5,485 man, av vilka 4,200 man tillhöra sjömanskåren och återstoden kustartilleriet. Sjömanskåren rekryteras dels genom karlskrivning av skeppsgossar och dels genom anställning medelst kontrakt för tjänstgöring under viss i kontraktet närmare bestämd tid. Sistnämnda anställningssätt gäller även för allt manskap vid kustartilleriet. Manskapet indelas i vissa tjänstegrader, nämligen underofficerskorpral, korpral och menig. I avseende å tjänstbarheten indelas de menige vid flottan i första, andra och tredje klass sjöman samt vid kustartilleriet i andra och tredje klass kustartillerist.

Avlöningen utgöres av lön och dagavlöning i fyra lönegrader å 540 kronor, 276 kronor, 180 kronor och 144 kronor för år, respektive 80 öre, 60 öre, 50 öre och 30 öre per dag; vartill komma lönetillägg, uppmuntringspenningar, inkvartering in natura eller ersättning därför,

*Anställning,
avlöning m. m.*

naturaportion eller portionsersättning samt beklädnad. Sistnämnda båda förmåner oberäknade, utgöra högsta avlöningsförmånerna i första lönegraden 1,250 kronor, i andra lönegraden 910 kronor, i tredje lönegraden 600 kronor och i fjärde lönegraden 470 kronor, allt i avrundade tal. I dessa belopp ingår den högre inkvarteringsersättning, som tillkommer manskap i Stockholm och Göteborg. Portionsersättningen utgår med ett belopp, motsvarande det medelpris, som tid efter annan fastställs av vederbörande stationsbefälhavare på grund av upphandlingspriset å proviant, ökat med $\frac{1}{10}$ för tillagningen, och utgör för närvarande per dag 1 krona 18 öre vid Stockholms station och 1 krona 15 öre vid Karlskrona station eller för år räknat högst 430 kronor 70 öre. Beklädnad utgår in natura och har enligt för år 1916 fastställda medelpris å de olika i beklädnaden ingående persedlarna ett värde per år av högst 142 kronor 80 öre för underofficerskorpral och högst 137 kronor 82 öre för övrigt manskap. Förenämnda lönegrader sammanfalla icke alltid med tjänstegraderna utan äro bestämda efter tjänstetidens längd och andra av tjänstegrad mer eller mindre oberoende förhållanden.

För manskap, som karlskrivits från skeppsgossekåren, gäller en första obligatorisk tjänstgöringstid av 6 år och därutöver ytterligare viss tid för den, som åtnjutit undervisning i underofficersskola. I övrigt gäller den i anställningskontraktet angivna tjänstgöringstiden, dock att enligt § 36 mom. 3 av reglementet för marinen, del I, underofficerskorpral ävensom korpral, som uppfyllt fordringarna för befordran till underofficerskorpral, är berättigad till fortfarande anställning vid sjömanskåren, så länge han icke på grund av sjukdom blivit vid kassationsmönstring förklarad oduglig till vidare tjänstgöring eller blivit utstraffad. Vad däremot beträffar manskapet vid kustartilleriet finnes numera i gällande reglemente icke någon bestämmelse om rätt till fortfarande anställning. I ännu gällande kontrakt läser dock sådan rätt vara tillförsäkrad även kustartilleriets manskap.

*Nuvarande
pensionerings-
grunder.*

Pensioneringen av nu ifrågavarande manskap sker genom flottans pensionskassa och gälla därvid fortfarande de grunder, som godkänts av riksdagen 1876 och faststälts genom reglementet den 31 oktober 1879 angående pensionering av flottans och lotsverkets gemenskap. Enligt 1909 års riksdags medgivande och kungörelsen den 13 augusti samma år kunna likväl de jämlikt nämnda reglemente utgående pensionerna i vissa fall höjas med 25 kronor, dock ej i vidare mån än att pension och pensionsförhöjning tillhopa uppgå högst till 200 kronor. Enligt 1879 års reglemente utgingo pensionerna i fyra klasser med

från den första till den fjärde fallande belopp och beviljades dels på grund av skada eller sjukdom ådragen genom tjänsten dels ock på grund av uppnådd viss levnads- och tjänstålder. Sedan emellertid genom förordningen den 18 juni 1909 meddelats särskilda bestämmelser om ersättning i anledning av kroppsskada ådragen under militärtjänstgöring och till följd därav kostnaden för livräntor m. m. till manskap, som efter ingången av år 1910 blivit i tjänsten skadat, överflyttats å beväringmanskapets invalid- och pensionsfond, äro numera av reglementets ursprungliga föreskrifter tillämpliga å marinens manskap endast bestämmelserna om pension på grund av uppnådd levnads- och tjänstålder eller pensionsklasserna 2—4. Enligt dessa bestämmelser fordras för erhållande av pension i tredje eller fjärde klassen en levnadsålder av minst 50 år; i övrigt är tjänståldern vid avgången, räknat från tidpunkten för anställningen, dock tidigast från 20 års ålder, bestämmande för den klass, i vilken pension får åtnjutas. Efter 40 tjänstår är manskap vid marinen berättigat till pension i andra klassen, efter 30 i tredje och efter 20 i fjärde klassen. De pensionsbelopp, som efter respektive 40, 30 och 20 års tjänst tillkomma manskap, utgöra, med inberäkning av förenämnda, i vissa fall medgivna förhöjning av högst 25 kronor, för underofficerskorpral respektive 240, 200 och 145 kronor, för korpral och 1:a klass sjöman 185, 145 och 105 kronor samt för övrigt manskap 125, 100 och 75 kronor.

1912 års sakkunniga, vilka i sitt betänkande framlagt en fullständig utredning rörande manskapets anställnings- och avlöningsförhållanden samt redogörelse för dittills framkomna förslag ifråga om avgångsålder och pensionsförbättring för manskapet, hava framhållit såsom uppenbart, att de pensionsbelopp, som tillkomme marinens manskap, vore alltför små för att bereda ens ett nödortfött livsuppehälle. Följden hade också, enligt vad de sakkunniga vidare anfört, blivit den, att stationsmyndigheterna, för att ej för verklig nöd utsätta personer, som ägnat större delen av sitt liv åt kronans tjänst, av ren barmhärtighet låtit dem kvarstanna i tjänst även sedan de ej längre vore tjänstdugliga. Enligt av nämnda sakkunniga inhämtade uppgifter framginge nämligen, att av 51 man, som den 1 februari 1915 ehuru pensionsberättigade kvarstode i tjänst, icke mindre än 38 man, därav 7 underofficerskorpraler samt 31 korpraler och 1:a klass sjöman, vore otjänstbara eller ej fullt användbara till tjänst. Detta förhållande kunde icke anses vara förenligt med statens intresse, då de kostnader, som dessa kvarstående avlöning betingade, endast i ringa mån motsvarades av det arbete, de kunde utföra åt staten, vartill komme att de genom att upptaga löner i de högsta lönegraderna försämrade befordringsutsikten för det yngre manskapet och därigenom försvårade rekryteringen.

Jämte det 1912 års sakkunniga framlagt förslag om bestämmande av skyldighet för manskap att avgå ur tjänsten vid uppnådda 50 levnadsår, hava de tillika förordat en avsevärd förbättring av pensionsförmånerna. Pensions-

1912 års sakkunniga.

beloppet borde, enligt de sakkunnigas mening, avpassas icke såsom enligt 1879 års reglemente efter innehavande tjänstegrad utan efter beloppet av innehavande fast avlöning, vartill skulle hänföras lön, lönetillägg och inkvarteringsersättning eller värdet av inkvartering in natura; pensionen skulle vara antingen hel eller avkortad; för erhållande av hel pension skulle erfordras en tjänstetid av minst 30 år; vid kortare tjänstetid, dock minst 20 år, skulle pensionen avkortas i förhållande till tjänstetidens längd; varjämte viss avkortning skulle ske även i det fall, att den fasta avlöning, som vid avgången åtnjötes, icke innehafts i minst två år före avskedet; pensionen skulle dock icke i något fall bliva mindre än 300 kronor.

Med erinran att sammanlagda beloppet av lön, möjliga lönetillägg och inkvarteringsersättning (lägre beloppet) enligt gällande bestämmelser utgjorde för

manskap i första lönegraden:

lön	kronor	540	
lönetillägg	"	120	
inkvarteringsersättning	"	180	kronor 840

manskap i andra lönegraden:

lön	kronor	276	
lönetillägg	"	180	
inkvarteringsersättning	"	120	kronor 576

manskap i tredje lönegraden:

lön	kronor	180	
värdet av inkvartering	"	120	kronor 300

hava 1912 års sakkunniga alltså föreslagit, att pensionsbeloppen skulle bliva

i första lönegraden	högst kronor	840	
i andra	"	576	
i tredje	"	300.	

Dessa pensioneringsgrunder skulle enligt förslaget bliva gällande även för det manskap, som fortfarande kvarstode i tjänst men överskridit 50 års ålder, dock under förutsättning att avgång ur tjänsten ägde rum inom ett år, efter det skyldighet att avgå ur tjänst vid 50 års ålder blivit stadgad.

Beträffande pensionsförbättring till redan pensionerat manskap hava 1912 års sakkunniga, med erinran att förhöjning av utgående pensionsförmåner redan beviljats för såväl arméns som flottans indelta manskap, föreslagit en höjning med 200 kronor i utgående pensioner till övrigt manskap vid marinen, som pensionerats på grund av uppnådd levnads- och tjänstålder; varemot dessa sakkunniga beträffande de pensioner, som utginge till manskap på grund av skada i tjänsten, ansett det böra ankomma på prövning i varje särskilt fall, om och i vad mån förhöjning kunde anses vara av omständigheterna påkallad.

Vidare hava 1912 års sakkunniga föreslagit, att begravningshjälp, som enligt 1879 års reglemente utgår med växlande belopp dels efter den tjänstegrad, den avlidne innehaft, och dels efter den klass, i vilken pension tilldelats honom, måtte till stärbhus efter pensionerat manskap utgå med ett för alla

lika belopp av 75 kronor, motsvarande vad enligt 1909 års förordning angående ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring, i begravningshjälp tillkommer stärbhus efter på grund av skada avliden stamantställd vid marinen.

1912 års sakkunniga föreslogo alltså, att bestämmelser skulle utfärdas därom,

att marinens värvade manskap ej må kvarstå i tjänst längre än till uppnådda 50 levnadsår;

att till sådant marinens värvade manskap, som uppnått 50 levnadsår och en tjänstetid av minst 30 år samt under de två sista åren närmast före avskedet innehaft samma löneförmåner, skall utgå hel pension ävensom att denna pension bestämmes till ett belopp, som motsvarar manskapets vid avskedet innehavande lön, lönetillägg och inkvarteringsersättning eller värdet av inkvartering in natura;

att till sådant marinens värvade manskap, som uppnått 50 levnadsår och en tjänstetid av minst 20 men ej 30 år, skall utgå avkortad pension, ävensom att denna bestämmes till ett belopp, motsvarande i föregående punkt nämnda löneförmåner, minskat med en trettiondedel för varje år, varmed tjänstetiden understiger de för hel pension stadgade trettio tjänståren;

att pension till sådant marinens värvade manskap, som vid avskedet ej innehaft då utgående löneförmåner under minst 2 år, skall utgå med en femtedel av sammanlagda beloppet utav de härovan nämnda löneförmånerna, som åtnjutits under de fem närmaste åren före avskedet;

att härovan föreslagen hel eller avkortad pension jämväl skall utgå till sådant marinens värvade manskap, som redan nu uppnått 50 levnadsår och en tjänstetid av minst 20 år, under förutsättning att avgång ur tjänsten äger rum inom ett år, efter det skyldighet att avgå ur tjänst vid 50 års ålder blivit stadgad;

att nu utgående pension, som tilldelats marinens värvade manskap på grund av uppnådd levnads- och tjänstålder, skall höjas med 200 kronor;

att nu utgående pension, som tilldelats marinens värvade manskap på grund av skada ådragen under tjänstutövning, må, efter av Kungl. Maj:t i varje särskilt fall verkställd prövning av behovet och dess sammanhang med den ådragna skadan, kunna höjas, dock ej till högre belopp än som skolat utgå jämlikt förordningen den 18 juni 1909 angående ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring; samt

att såsom begravningshjälp efter marinens pensionerade värvade manskap skall utgå ett belopp av 75 kronor.

Efter försäkringsteknisk utredning har beräknats, att genomförandet av nämnda förslag skulle medföra en kostnadsökning för första året, 1918, av 28,000 kronor samt att ökningen i kostnad därefter skulle småningom stiga för att år 1955 och därefter för framtiden stanna vid ett årligt belopp av 72,000 kronor.

Slutligen hava 1912 års sakkunniga såsom särskilda önskemål framhållit, dels att beträffande marinens ifrågavarande manskap borde sörjas för pensionering icke blott av befattningshavarna själva utan även av deras efterlämnade änkor och barn, dels ock att underofficerskorpralerna, vilka i regeln gjorde underofficerstjänst och i stat sammanfördes med underofficerarne men enligt gällande bestämmelser hänfördes till manskap och bure manskaps uniform,

mätte erhålla underofficers grad och militärt likställas med sergeant av 2:a klass vid armén.

Myndigheternas utlåtanden.

Över de sakkunnigas förslag hava infordrade utlåtanden avgivits dels av chefen för marininstaben i samråd med chefen för kustartilleriet, dels av marinförvaltningen, som därvid överlämnat yttranden i ärendet av stationsbefälhavarna m. fl. och cheferna för kustartilleriet tillhörande regementen och kårer m. fl., dels av direktionen över flottans pensionskassa, dels ock av statskontoret.

I samtliga dessa utlåtanden har framhållits behovet av väsentlig förbättring av pensionerna för ifrågavarande manskap, och från de militära myndigheternas sida har icke någon erinran framställts varken i fråga om den föreslagna avgångsåldern eller mot vad som föreslagits beträffande pensioneringen.

Direktionen över flottans pensionskassa har emellertid i fråga om nu utgående pensioner till f. d. manskap vid marinen framhållit, att förhöjning borde beviljas icke blott, såsom 1912 års sakkunniga föreslagit, av pension, som tilldelats på grund av uppnådd levnads- och tjänstålder, utan även av pension på grund av skada eller sjukdom, ådragen under tjänstutövning.

Statskontoret har anfört, att beträffande denna pensioneringsfråga den egendomliga omständigheten ådragit sig ämbetsverkets särskilda uppmärksamhet, att det icke vore hela den kår, som bildades av marinens värvade manskap, eller ens en större del av densamma, som vore avsedd att pensioneras på föreslaget sätt. Från denna kår rekryterades underofficerskåren; och de till underofficers grad sålunda beförade förvärvade delaktighet i flottans pensionskassa och därigenom ordnades pensioneringen såväl för dem själva som för deras familjer i enlighet med i dessa avseenden i kassans reglementen stadgade grunder. Större delen av det manskap, som icke vunne sådan beföring, avlägsnades ur kåren vid kontraktstidens utgång, då man icke hade användning för ett större antal till mera framskriden ålder kommet manskap. Endast en jämförelsevis obetydlig del, 100 å 125 man, vilka ansetts erforderliga för vissa särskilda befattningar vid marinen, vilka medförde större ansvar och krävde mera mognat omdöme, kvarhölls i manskapskåren, och blott för denna del skulle den föreslagna pensioneringen komma att gälla. Med hänsyn därtill och med erinran tillika, att de sakkunniga framhållit såsom önskemål, dels att det bleve beträffande marinens värvade manskap sörjt även för pensionering av änkor och barn, dels ock att underofficerskorpralerna vid marinen erhöle underofficersgrad i likhet med sergeant av 2:a klass vid armén, ville statskontoret ifrågasätta, huruvida icke denna pensioneringsfråga skulle på lämpligaste sätt erhålla sin lösning därigenom, att — även om icke hela gruppen av underofficerskorpraler befundes böra erhålla underofficers grad — åtminstone de, som kvarhölls i tjänst för fyllande av berörda mera krävande befattningar vid marinen, beförades till underofficers grad under lämplig benämning, en del måhända i fast anställning såsom månadslönnare på stat. De skulle då bliva

delaktiga i flottans pensionskassa, varigenom såväl deras egen pensionering som familjepensioneringen bleve ordnad såsom för övriga underofficerare med vederlikar; och några särskilda bestämmelser om pensionering av marinens värvade manskap skulle då icke erfordras, lika litet som några dylika bestämmelser beträffande arméns värvade manskap ansetts behöfliga. Det skulle nämligen då vid marinen icke i manskapsgrad kvarhållas några av äldre årsklasser än vid armén, i det att bestämmelsen om rätt för visst manskap att kvarstå skulle upphävas. Om pensioneringen befundes kunna ordnas på detta sätt, syntes det enligt statskontorets mening böra tagas i övervägande, huruvida tillräckliga skäl föreläge att bestämma avgångsåldern till 50 år för samtliga dessa nya delägare i flottans pensionskassa eller om icke en del av dem med hänsyn till tjänstgöringens beskaffenhet lämpligen skulle kunna och, till kostnadernas begränsning, böra kvarstå i tjänst betydligt längre.

Marinförvaltningen, som tagit del av statskontorets utlåtande, har ansett, att vad statskontoret föreslagit beträffande pensionsfrågans lösning genom uppflyttning av underofficerskorpraler till underofficers grad vore beaktansvärt samt att utredning i sådan riktning syntes böra åvägabringas.

1917 års sakkunniga, vilka såsom förut nämnts tillkallats för att i anledning av myndigheternas yttranden biträda vid ytterligare granskning av frågan om förhöjning av pensionerna för marinens manskap jämte därmed i samband stående frågor, hava uti sitt i ärendet avgivna utlåtande anfört följande:

1917 års sakkunniga.

Det manskap vid marinen, för vilket 1912 års sakkunniga föreslagit förbättrad pensionering, har av dem betecknats såsom marinens 'värvade' manskap till skillnad från det indelta manskapet, båtsmännen; därvid de sakkunniga jämväl erinrat, att en stor del av detta manskap, nämligen de karlskrivna, icke är att anse såsom i egentlig mening värvat manskap. Då emellertid denna benämning varken är i gällande reglemente fastställd eller eljest allmänt antagen samt icke heller — såsom av chefen för underofficers- och sjömanskårerna i Karlskrona uti hans yttrande i ärendet framhållits — kan anses fullt lämplig i fråga om en kår, som till väsentlig del består av karlskrivet manskap, hålla vi före, att den sålunda upptagna benämningen bör undvikas. Då detta manskap jämte den obetydliga, snart försvinnande återstoden av det indelta manskapet eller båtsmännen utgör marinens stam av manskapsgrad, anse vi för vår del, att ifrågakvarande manskap lämpligen bör benämnas 'marinens stammanskap' med tillägg av orden 'utom båtsmän', där sådant för tydlighetens skull kan anses erforderligt.

Detta manskap indelas i underofficerskorpraler, korpraler och meniga. En stor del av manskapet, tillhörande första gruppen, underofficerskorpraler, gör i regel underofficerstjänst, såsom av 1912 års sakkunniga även framhållits. Med hänsyn till detta förhållande och till angelägenheten av att genom förbättrade befodringsutsikter underlätta rekryteringen måste det, såsom också framhållits såväl i förenämnda betänkande som i vissa av de däröver avgivna yttrandena, framstå såsom ett önskemål, att vid marinen inrättas en ny lägre

underofficersgrad, motsvarande den underofficersgrad vid armén, som omfattar sergeanter av 2:a klass. Till en sådan ny underofficersgrad skulle i mån av ledighet befordras underofficerskorpral, som i sådan egenskap med goda vitsord tjänstgjort under viss tid. Denna organisationsfråga är emellertid icke föremål för den utredning, som anförtrotts åt oss; men nämnda förhållande giver stöd åt vår uppfattning att från organisationens synpunkt icke finnes något att erinra mot att, på sätt statskontoret ifrågasatt, pensioneringen ordnas genom att vissa manskapsbeställningar förändras till befattningar med delaktighet i flottans pensionskassa. Härigenom skulle beträffande den jämförelsevis fåtaliga personal, som för bestridande av nämnda manskapsbeställningar kvarhållas i tjänst så länge, att pensionering över huvudtaget kan ifrågakomma, pensionering såväl för dem själva som för deras efterlämnade familjer bliva på önskvärt sätt ordnad.

Vi anse oss därför kunna förorda, att denna pensioneringsfråga löses på sätt statskontoret ifrågasatt.

En del av de befattningar, vilkas innehavare sålunda enligt förslaget skulle uppflyttas till underofficerare eller deras vederlikar, är av beskaffenhet att medföra utövande av visst förmanskap över militär personal, såsom vissa befattningar i kasern- och kompanitjänst med åliggande att upprätthålla ordning i lärum m. m., under det att andra mera äro att hänföra till civilmilitära befattningar, exempelvis anställning såsom förrådsmän och eldare i kaserntjänst eller vid sjöreserven samt i synnerhet såsom hovmästare och kockar.

Huvudsakligen för de förra befattningarna, vilka nu i regel innehavas av underofficerskorpraler, synes böra inrättas en ny lägre underofficersgrad och dit från manskapskåren överflyttas ett erforderligt antal befattningshavare under benämning av underofficer av 3:e graden.

Då i detta sammanhang icke synes kunna bliva fråga om någon löne-reglering i egentlig mening, torde avlöningen för sådan underofficer icke böra avsevärt överstiga vad en underofficerskorpral nu högst åtnjuter i avlöning. Vidare synes densamma böra till sina olika beståndsdelar avpassas i enlighet med vad som nu gäller i fråga om avlöningsförmåner för redan befintliga underofficersgrader vid flottan och kustartilleriet. Såsom förut nämnts är underofficerskorpral vid marinen i åtnjutande av en högsta avlöning av omkring 1,250 kronor; vartill komma dels värdet av beklädnad, högst 142 kronor 80 öre, dels ock naturaportion eller ersättning därför, med nuvarande höga medelpris utgörande omkring 430 kronor, så att högsta sammanlagda avlöningsförmånerna utgöra omkring 1,820 kronor. Lägst belöpa sig avlöningsförmånerna till omkring 1,750 kronor, beroende på lägre belopp av inkvarteringsersättning och värde av beklädnad. På grund härav och med hänsyn jämväl till den avlöning, som tillkommer sergeant av 2:a klass vid armén, synes det oss, att vid flottan anställd underofficers av 3:e graden avlöningsförmåner böra bestämmas till: lön 660 kronor, dagavlöning, beräknad efter 1 krona 20 öre för dag, 438 kronor, inkvarteringsersättning lägst 180 kronor och högst (i Stockholm och Göteborg) 240 kronor, ersättning för ved och lyse 100 kronor, beklädnadsersättning 200 kronor eller tillhoppa lägst 1,578 kronor och högst 1,638 kronor. Då härtill skulle komma naturaportion eller ersättning därför med det för underofficer

fastställda belopp av 62 öre för dag eller alltså för år räknat 226 kronor 30 öre, skulle sammanlagda avlöningsförmånerna utgöra lägst 1,804 kronor 30 öre och högst 1,864 kronor 30 öre.

Ökningen i jämförelse med underofficerskorprals avlöning är betingad därav, att vederbörande såsom underofficer har att i olikhet mot underofficerskorpral erlägga avgifter för egen pensionering.

Så avpassad som vi föreslagit skulle avlöningen enligt gällande pensioneringsgrunder föranleda, att dess innehavare efter avgång ur tjänsten vid 55 levnads- och 30 tjänstår skulle komma i åtnjutande av pension å 792 kronor, motsvarande lönen ökad med 20 procent. Varken i fråga om pensioneringsgrunder eller beträffande avgångsålder anse vi oss böra för den nya underofficersgraden ifrågasätta någon ändring i vad som nu för underofficerare vid marinen gäller i dessa avseenden. Enligt vad vi hava oss bekant föreligga visserligen förslag till det militära pensionsväsendets omorganisation, innefattande bland annat ändrad avgångsålder för underofficerare vid marinen ävensom ändrad beräkning av pensionsbelopp för militära tjänst innehavare i allmänhet; men då dessa förslag ännu icke blivit slutligen prövade, hava vi ansett oss icke kunna i detta sammanhang taga någon hänsyn till desamma. Det pensionsbelopp, som sålunda av oss föreslagits för underofficer av 3:e graden vid flottan, överensstämmer i det närmaste med det belopp av 780 kronor, som i sådant avseende tillkommer sergeant av 2:a klass vid armén.

Underofficer av 3:e graden vid kustartilleriet bör givetvis åtnjuta enahanda sammanlagd avlöning, som ovan föreslagits för motsvarande befattningshavare vid flottan. Då emellertid underofficer vid kustartilleriet nu icke åtnjuter beklädnadsersättning, bör lönen i stället ökas med motsvarande belopp, såsom äger rum i fråga om avlöningen i nu befintliga underofficersgrader vid kustartilleriet, och alltså utgöra 860 kronor. För att icke till följd härav pensionen för underofficer av 3:e graden vid kustartilleriet enligt gällande pensioneringsgrunder skall bliva högre än den pension, som enligt vårt förslag skall tillkomma hans vederlike vid flottan, torde böra föreskrivas, att den underofficer av 3:e graden vid kustartilleriet tillkommande pensionsförmån skall motsvara vad i sådant avseende tillkommer underofficer av 3:e graden vid flottan.

För befordran till underofficer av 3:e graden vid marinen bör fordras väl vitsordad tjänstgöring under viss tid, exempelvis 4 år, såsom underofficerskorpral.

Åtskilliga av de befattningar, varom här är fråga, äro såsom ovan nämnts av beskaffenhet att närmast kunna hänföras till civilmilitära sysslor; och med hänsyn härtill anse vi lämpligt, att för dessa befattningar upprättas särskilda månadslönarstater vid flottan och vid kustartilleriet. Inom dessa stater måste emellertid med hänsyn till föreliggande förhållanden inrättas mer än en lönegrad. Enligt gällande bestämmelser angående staten för flottans underofficerskår må underofficers av 2:a graden löneförmåner utgå till högst 10 kockar eller hovmästare, korpraler, som visat framstående skicklighet i egen yrkesgren; och vad av det härför erforderliga medelsbelopp är odisponerat må användas för att tilldeila kockar och hovmästare, korpraler, avlöning i sjömanskårens första lönegrad utöver antalet löner enligt stat för samma lönegrad, dock att antalet härigenom avlönade kockar och hov-

mästare i sjömanskårens första lönegrad ej må överstiga antalet av de för ändamålet disponibla underofficerslönerna. För närvarande utgår underofficers av 2:a graden avlöning åt 6 kockar eller hovmästare, därav 5 i Karlskrona och 1 i Stockholm. Då av ifrågavarande 10 underofficerslöner de 4 övriga innehavas av underofficerare på stat, torde för närvarande enlast 6 av dessa underofficerslöner böra överflyttas till den nya månadslönarstaten vid flottan och där upptagas såsom tillkommande månadslönare av 1:a graden. Den fasta lönen i denna grad torde böra upptagas för 5 månadslönare till 2,150 kronor och för 1 månadslönare till 2,210 kronor.

Såsom månadslönare av 2:a graden synas böra i staten uppföras innehavarna av de befattningar, som anses kräva genomgången utbildning, motsvarande den, som erfordras för befordran till underofficerskorpral. Dessa befattningar, vartill torde böra hänföras exempelvis anställning såsom maskinist vid kasern eller verkstad, biträdande sjukvårdare m. m., böra vara förenade med en avlöning motsvarande den, vi föreslagit för underofficer av 3:e graden. Avlöningen skulle alltså uppgå till avrundat belopp av lägst 1,800 kronor och högst 1,860 kronor.

Några av de befattningar, vilka böra uppföras å månadslönarstat, äro emellertid av den beskaffenhet, att de väl kräva ett mera mognat omdöme och stadgad ansvarskänsla, men däremot icke anses med nödvändighet förutsätta genomgången sådan utbildning, som nyss nämnts, utan enligt hittills vunnen erfarenhet lämpligen kunnat utan avseende å högre utbildning anförtros åt manskap, som visat stadga och lämplighet för sådan befattning; och dessa befattningar, vartill kunna hänföras anställning såsom eldare, förrådsmän m. m., böra enligt vår mening i staten upptagas såsom månadslönarbefattningar av 3:e graden med fast lön till belopp, som vi anse skäligen böra bestämmas till lägst 1,500 kronor och högst 1,560 kronor.

Av det anförda framgår vad som enligt vår uppfattning bör uppställas såsom kompetensfordringar för befordran till de olika graderna inom månadslönarstaterna.

Beträffande månadslönares pensionering vilja vi förorda, att månadslönare av 1:a graden må i pensionsavseende likställas med underofficer av 2:a graden och månadslönare av 2:a graden med underofficer av 3:e graden samt att för månadslönare av 3:e graden må bestämmas ett pensionsbelopp av 750 kronor.

Enligt nu gällande pensioneringsgrunder skulle dessa månadslönare bliva berättigade till pension vid uppnådda 55 levnads- och 30 tjänstår; och däremot torde icke vara något att erinra. Men då med hänsyn till befattningarnas beskaffenhet månadslönarna synas i många fall kunna med fördel användas i tjänst vida längre än till nämnda levnadsålder, torde det icke vara skäl att stadga skyldighet att vid uppnåendet av sagda ålder avgå ur tjänsten; utan enligt vår mening bör det ordnas på sådant sätt, att månadslönare väl är berättigad till pension vid uppnådd ålder av 55 levnads- och 30 tjänstår men likväl, efter vederbörande kårchefs förslag, kan erhålla tillstånd att tillsvidare kvarstå i tjänst, dock ej längre än till fyllda 65 levnadsår.

Enligt uppgifter, som genom marininstaben införskaffats från stationsbefälhavarna vid flottans stationer och chefen för kustartilleriet och som ställts till

vårt förfogande, synes antalet befattningar, som lämpa sig för äldre personal, utgöra: vid flottans station i Karlskrona 67, vid flottans station i Stockholm 55 och vid kustartilleriet ej mindre än 192. Av sistnämnda antal befattningar har dock endast beträffande 91 framhållits såsom önskvärt, att äldre personal användes. Vid sådant förhållande och ehuru det förefaller i viss mån tveksamt, huruvida hela det uppgivna antalet befattningar är av beskaffenhet att bära i nu förevarande hänseende medräknas, hava vi med ledning av berörda uppgifter och med tillägg av de 6 hovmästare eller kockar, vilka enligt vad förut nämnts åtnjuta underofficers av 2:a graden avlöning, ansett oss bära beräkna, att antalet befattningar, som med tillämpning av vårt förslag skulle från manskapskåren överflyttas till en ny lägre underofficersgrad och till nya månadslönarstater, skulle utgöra 219. Av dessa befattningar synas, såvitt av nu föreliggande uppgifter kan bedömas, 30 bära överflyttas till den nya underofficersgraden och återstående 189 bliva månadslönarbefattningar, därav 6 av 1:a graden, 87 av 2:a graden och 96 av 3:e graden.

Därest, såsom vi föreslagit, dels en ny underofficersgrad och dels månadslönarbefattningar med lön på stat upprättas i stället för de nuvarande manskapssysslor, för vilka marinen hittills i tjänst kvarhållit äldre beprövat manskap, synes det oss, som om det skulle bli på tillfredsställande sätt ordnat för pensionering av de befattningshavare, vilka åsyftas med 1912 års sakkunnigas förslag till pensioneringsgrunder för marinens så kallade värvade manskap. I framtiden skulle icke vid marinen vidare förekomma någon manskapspensionering på grund av uppnådd levnads- och tjänstålder. Om, såsom vi vilja förorda, nu gällande rätt för visst manskap till fortfarande anställning upphäves, skulle nämligen i manskaps grad icke någon kvarhållas så länge, att pensionering kan ifrågakomma; i regel skulle avgång ur tjänsten äga rum före uppnådd ålder av 35 år. Visserligen kan enligt gällande bestämmelser första anställning vid ekonomi-, maskin- eller hantverksavdelningarna under vissa förutsättningar erhållas intill 35 års ålder; men sådant äger endast undantagsvis rum och den sålunda antagne torde redan vid antagningen besitta sådan utbildning, att han, om han eljest finnes lämplig för tjänsten, inom jämförelsevis få år befordras till underofficer. I varje fall lär han icke komma att någon längre tid kvarstå i manskapskåren.

I detta sammanhang vilja vi erinra därom, att till innevarande års riksdag gjorts framställning om medel till beredande av avskedspremier och civilanställning för manskap, som under någon längre tid tjänat vid marinen; och vid bifall härtill torde det få anses bli i tillbörlig mån sörjt för någon ersättning åt dem, som genom lång tjänstetid i manskapskåren gjort sig därav förtjänta.

Men för den nuvarande manskapsgenerationen, i den mån densamma i tjänsten kvarstår utan att befordras till underofficersgrad eller därmed likställd befattning, erfordras dock fortfarande bestämmelser om rätt till pension, enär en stor del av detta manskap enligt nu gällande bestämmelser vunnit rätt till fortfarande anställning och alltså icke kan annat än under vissa förutsättningar entledigas. Och även den övriga delen av nuvarande manskap har antagits i tjänst med utsikt att under vissa villkor vinna rätt till fortfarande anställning.

Denna rätt synes därför icke böra borttagas för någon, som nu tillhör ifrågasvarande manskap.

Enligt 1879 års reglemente, såvitt det ännu är gällande, d. v. s. innefattar bestämmelser om pension på grund av uppnådd levnads- och tjänstålder, äger manskap vid marinen, som uppnått en levnadsålder av 50 år, erhålla pensioner i tre klasser allt efter uppnådd tjänstålder av 40, 30 eller 20 år med följande belopp, däri inberäknad den enligt kungörelsen den 13 augusti 1909 i vissa fall medgivna pensionsförhöjningen, nämligen:

underofficerskorpral, respektive	240—200—145 kronor
korpral, respektive.....	185—145—105 ”
övrigt manskap, respektive.....	125—100—75 ”

Att dessa nu gällande pensionsbelopp äro alldeles otillräckliga, därom råder fullständig enighet såväl hos 1912 års sakkunniga som bland de myndigheter, vilka hörts i ärendet. Den omständigheten att marinens myndigheter med hänsyn till de otillräckliga pensionsbeloppen nödgats i stor utsträckning bibehålla i tjänst pensionsberättigat manskap, ehuru det icke längre är tjänstdugligt, måste anses otvetydigt ådagalägga, att det numera icke kan anses vara på ett tillfredsställande sätt ordnat för manskapspensioneringen genom bestämmelserna i 1879 års reglemente. En pensionsreglering för det nu i tjänst varande, redan pensionsberättigade manskapet, men även eventuellt gällande för det övriga manskap, som kommit i tjänst innan sådan reglering träder i kraft, måste därför enligt vår mening anses vara högeligen av behovet påkallad.

Såsom förut nämnts hava 1912 års sakkunniga, som ville bibehålla bestämmelsen om 50 levnadsår såsom pensionsålder och tillika införa skyldighet för manskapet att vid nämnda ålder avgå ur tjänst, ansett, att pensionsbeloppen icke borde såsom enligt 1879 års reglemente göras beroende av innehavande tjänstegrad, utan i stället bestämmas efter innehavande lönegrad och utgå med ett högsta belopp vid uppnådda 30 tjänstår ävensom vid mindre antal tjänstår, dock minst 20, minskas i förhållande till det mindre antalet tjänstår. I likhet med nämnda sakkunniga finna även vi lämpligt att lägga lönegraden i stället för tjänstegraden till grund för pensionsbeloppet; och anse vi oss böra förorda antagande av ett dylikt pensioneringssystem, ehuru något förenklat. Vad däremot beträffar pensionsbeloppen finna vi oss icke kunna fullt ansluta oss till vad 1912 års sakkunniga föreslagit. Marinens stammanskap synes på grund av sin utbildning med fog kunna anses intaga en mellanställning mellan å ena sidan underofficerskåren vid marinen och å den andra marinens daglönarkår; och med hänsyn härtill torde enligt vårt förmenande exempelvis pensionen för manskap i högsta lönegraden visserligen böra överstiga vad som i pension kan högst tillkomma förman tillhörande daglönarkåren, men däremot icke uppgå till det belopp, som tillkommer en underofficer. Av denna vår uppfattning följer, att, då vi förordat en pension av 792 kronor för underofficer av 3:e graden samt den underofficer av lägsta graden vid armén tillkommande pensionen utgör 780 kronor, vi icke kunna tillstyrka, att manskapspensionen i högsta lönegraden må kunna såsom förenämnda sakkunniga föreslagit uppgå till 840 kronor. Till nämnda belopp hava 1912 års sakkunniga kommit genom att enligt den militära pensionskommitténs förslag i pensionsunderlaget inräkna, förutom lön och lönetillägg, jämväl

inkvarteringsersättningen med det lägre av de i sådant avseende utgående beloppen. Men då nämnda kommittéföreläggelser ännu icke blivit slutligen prövat och alltså icke kommit till tillämpning ens på dem, för vilka det var avsett, eller officerare, underofficerare och vederlikar, synes än mindre anledning föreligga att redan nu ifråga om manskapspensioneringen tillämpa berörda förslag. Däremot vill det synas, som om manskapspensionen i högsta lönegraden lämpligen borde ungefär motsvara vad vi i sådant avseende föreslagit för månadslönnare av 3:e graden eller 750 kronor. För att komma i åtnjutande av detta pensionsbelopp bör fordras en tjänstetid av minst 30 år; vid mindre antal tjänstår bör pensionsbeloppet i förhållande därtill minskas; dock anse vi i likhet med 1912 års sakkunniga, att en tjänstetid av minst 20 år bör innehavas för att någon som helst pension skall erhållas. I övriga lönegrader böra pensionsbeloppen lämpligen avpassas i förhållande till vad sålunda föreslagits beträffande pensionen i högsta lönegraden.

I fråga om tjänstårsberäkningen gäller enligt 1879 års reglemente, att såsom tjänstår för pension må tillgodoräknas endast tjänstetid vid militär kår och lotsverket. Såsom framgår av nyare pensionslagar ävensom av senast fastställda pensionsbestämmelser för marinens daglönarkår har numera den uppfattningen gjort sig gällande, att en sådan begränsning av tjänstårsberäkningen för pension icke vidare bör bibehållas. På grund härav synes även nu ifrågasvarande manskap vid marinen böra i pensionshänseende få räkna sig till godo hela den tid, som tillbragts i statens tjänst, dock att för detta manskap liksom för militära tjänst innehavare i allmänhet tjänstetid före fyllda 20 år icke må i detta avseende tillgodoräknas.

På grund av vad sålunda anförts och under erinran att, då manskap i lägsta lönegraden icke kan hava förvärvat rätt till fortfarande anställning och därför lämnar tjänsten långt före inträdd pensionsålder, någon pensionering av manskap i lägsta lönegraden icke kan komma i fråga, få vi föreslå, att manskap, som uppnått en levnadsålder av 50 år och tjänat staten i minst 20 år, må erhålla pension enligt följande grunder:

Pensionen utgör vid 20 års tjänst för manskap i första lönegraden 500 kronor, i andra lönegraden 400 kronor och i tredje lönegraden 350 kronor. För varje tjänstår utöver 20 ökas pensionsbeloppet för manskap i första lönegraden med 25 kronor, i andra lönegraden med 15 kronor och i tredje lönegraden med 10 kronor, dock att högsta pensionsbeloppet skall utgöra för manskap i första lönegraden 750 kronor, i andra lönegraden 550 kronor och i tredje lönegraden 450 kronor.

I övrigt böra bestämmelserna i 1879 års reglemente fortfarande bliva gällande, dock med det tillägg att den, som icke i fulla två år åtnjutit avlöning i den lönegrad, han vid avskedet innehar, erhåller den pension, som är bestämd för manskap i närmast lägre lönegrad.

Dessa grunder, vartill pensionsbestämmelserna för marinens daglönarkår utgjort förebild, synas oss vara att föredraga framför dem, som av 1912 års sakkunniga föreslagits. Nämnda sakkunnigas förslag ansluter sig väl i vissa avseenden närmare till de grunder, som vunnit tillämpning i flera nyare pensionslagar såsom exempelvis i den civila pensionslagen, och innebär bland annat, att pensionsbeloppet automatiskt förändras vid lönerogering; men då enligt vårt

förslag fråga är om pensioneringsgrunder att tillämpas endast under en övergångstid, hava vi ansett anledning föreligga att i huvudsak följa de grunder, som nu gälla för manskapspensioneringen och som tillämpats även vid senaste pensionsreglering för daglönare vid marinen. Då den siste av nuvarande manskapsgeneration avgått ur manskapsgraden, d. v. s. senast efter omkring 30 åren sannolikt mycket tidigare, skall nämligen efter genomförande av vårt förslag icke längre förekomma beviljande av pension åt marinens manskap, lika litet som någon pensionering av manskap vid armén förekommer.

Vid det förhållande att det övervägande flertalet av nu i tjänst varande manskap kan beräknas antingen bliva befördrat till underofficersgrad eller också som obefordrat avskedas före uppnådd pensionsålder, är det antagligt att, sedan det i tjänst varande överåriga manskapet, enligt den i betänkandet lämnade uppgift utgörande ett antal av 51 man, avskedats med pension omedelbart eller åtminstone under den närmaste tiden efter det de nya bestämmelserna trätt i kraft, endast ett jämförelsevis litet antal kommer att på föreslaget sätt pensioneras.

De av oss föreslagna pensioneringsgrunderna böra enligt vårt förmenande komma till tillämpning endast på dem av nu i tjänst varande manskap, som underkasta sig att, efter uppnådd levnadsålder av 50 år, avgå ur tjänsten efter därom av vederbörande kårchef framställd anmodan. I annat fall bör rätten till pension fortfarande bedömas enligt nu gällande bestämmelser i 1879 års reglemente och kungörelsen den 13 augusti 1909 angående viss pensionsförhöjning.

Vid sådant förhållande skulle det ju kunna ifrågasättas, om icke en var av manskapet borde inom viss kortare tid efter de nya bestämmelsernas ikraftträdande avfordras förklaring, huruvida han vore villig underkasta sig berörda villkor för åtnjutande av förbättrad pensionering. Då emellertid av det till över 5,000 man uppgående manskapet endast ett ringa fåtal kan antagas komma att kvarstå i manskapskåren till uppnådd pensionsålder, har det synts oss mera lämpligt, att avgörandet för en var kvarstående förlägges till den tidpunkt, då han uppnår pensionsåldern, 50 år; varvid han skulle, för att få tillgodonjuta pensionsförbättringen, förklara sig beredd att avgå ur tjänsten efter vederbörande kårchefs anmodan. I händelse att brist på manskap då på grund av vakanser gör sig gällande, kan kårchefen medgiva anstånd med avsked för tjänstdugligt manskap; och en sådan anordning giver också tillfälle för kårchefen att låta det tjänstdugliga manskap, som vid bestämmelsernas ikraftträdande redan uppnått eller står nära uppnåendet av 50 år, kvarstå för att, om vederbörande befinnes därtill lämplig, befordras till den nya underofficersgraden eller å ny månadslönarstat.

Av det anförda framgår, att, medan 1912 års sakkunniga föreslogo, att för dem, som behövdes i vissa manskapsbefattningar vid marinen, vilka krävde mera erfarenhet och omdömesmognad, och därför kvarhöllos i tjänst till mera framskriden ålder, skulle anordnas en förbättrad manskapspensionering under förutsättning dock att den för visst manskap gällande rätten till fortfarande anställning skulle begränsas genom stadgande av skyldighet att avgå ur tjänst vid uppnådd levnadsålder av 50 år, vårt förslag däremot innebär, att pensioneringen för innehavarna av berörda befattningar skall ordnas på det sätt, att befattningarna överflyttas till underofficers grad eller månadslönarstat med därav

följande delaktighet i flottans pensionskassa och att i sammanhang därmed manskapets rätt till fortfarande anställning upphäves, varav i sin ordning följer, att någon pensionering av manskap vid marinen i framtiden icke skall förekomma. Endast under övergångstiden eller alltså blott för nuvarande manskapsgeneration skall enligt vårt förslag anordnas en förbättrad manskapspensionering.

Upphävandet av rätten till fortfarande anställning är föranledd därav att, sedan innehavarna av ovanberörda befattningar bortflyttats från manskapskåren, något behov icke längre föreligger för marinen att söka kvarhålla någon i nämnda kår längre än som behöves för att förekomma vakanser i vanliga manskapssysslor. Det blir alltså uteslutande marinens behov, som efter vederbörande befäls beprövande blir avgörande för kvarstående i tjänst. Det skulle möjligen kunna invändas, att borttagandet av rätten till fortfarande anställning kunde menligt inverka på rekrytering och rekapitulation. En sådan påföljd torde dock enligt vår uppfattning icke vara att befara eller torde i allt fall mer än uppvägas — förutom genom införande av avskedspremier och beredande av civilanställning — framförallt av den förbättrade utsikten till befordran till underofficer eller vederlike, som vårt förslag medför, särskilt i betraktande av, att härigenom skulle yppas tillfälle även för den, som icke kunnat fylla fordringarna för befordran till underofficer, att likväl såsom månadslönare av 3:e graden bliva underofficers vederlike.

Vad därefter vidkommer frågan om höjning av redan utgående pensioner till förutvarande stammanskap vid marinen äro vi i likhet med 1912 års sakkunniga av den mening, att, då pensionerat indelt manskap vid flottan, liksom pensionerat manskap vid armén, redan erhållit pensionsförhöjning på sätt nämnda sakkunniga närmare omförmålt, någon pensionsförhöjning billigtvis bör tilldelas även övrigt förutvarande manskap vid marinen, som på grund av uppnådd levnads- och tjänstålder erhållit pension enligt 1879 års reglemente. Mot vad 1912 års sakkunniga i sådant avseende föreslagit, innefattande en pensionsförhöjning med 200 kronor till en var av dessa pensionärer, till antalet 8, hava vi icke annat att erinra, än att sådan förhöjning synes böra beviljas såsom tillfälligt understöd och att därför jämväl i detta fall synes, såsom skett vid dylik förhöjning åt vissa andra grupper av pensionärer, exempelvis f. d. daglönare vid marinen och f. d. befattningshavare vid lotsverket, böra uppställas det villkor för åtnjutande av pensionsförhöjningen, att vederbörande styrker sig vara i behövande omständigheter.

Beträffande övriga pensionärer, som tillhört marinens nu ifrågavarande manskap, d. v. s. sådana, vilka för liden skada i tjänsten pensionerats enligt bestämmelserna i 1879 års reglemente, hava 1912 års sakkunniga — med förmälan att pensionerna i detta fall i allmänhet kunde anses vara ungefär lika stora som de livräntor, vilka skulle hava utgått om skadan bedömts enligt nu i sådant avseende gällande föreskrifter, meddelade i 1909 års förordning angående ersättning i anledning av kroppsskada ådragen under militärtjänstgöring — ansett sig av sådan anledning icke kunna förorda någon allmän förhöjning av dessa pensioner, men föreslagit, att sådan pension skulle efter av Kungl. Maj:t i varje särskilt fall verkställd prövning av behovet och dess sammanhang med den ådragna skadan kunna höjas, dock ej till högre belopp än

som skulle hava utgått jämlikt nyssnämnda förordning. I detta avseende har dock av direktionen över flottans pensionskassa framhållits, att förhöjning av utgående pensioner åt marinsoldater och båtsmän, daglönare och befattningshavare vid lotsverket medgivits även i fall, där pensionen beviljats på grund av ådragen skada i tjänsten, samt att det därför måste anses följdriktigt, att jämväl det marinens manskap och de skeppsgossar, som för liden skada pensionerats, erhålla dylik pensionsförhöjning. Vad sålunda av nämnda direktion erinrats synes oss vara värt beaktande; men å andra sidan kunna vi icke undgå att i likhet med 1912 års sakkunniga finna betänkligt att åtminstone i någon mera avsevärd mån höja dessa pensioner utöver vad som enligt 1909 års förordning skulle hava under liknande förhållanden utgått såsom livränta. För vår del skulle vi vilja förorda en medelväg, i det att vi föreslå, att nu ifrågasvarande pensionärer, vilka med inräknande av de i en bilaga till direktionens skrivelse upptagna skadade skeppsgossarna utgöra 58 man, måtte i händelse av styrkt behov av understöd erhålla en var 100 kronor, med rätt därjämte för Kungl. Maj:t att, på sätt 1912 års sakkunniga föreslagit, efter prövning av omständigheterna i varje särskilt fall på ansökning medgiva ytterligare understöd, dock att sammanlagda beloppet av pension och understöden ej må överstiga vad som enligt 1909 års förordning skulle hava tillkommit vederbörande såsom livränta.

Mot de sakkunnigas förslag, att såsom begravningshjälp efter marinens pensionerade manskap skall utgå ett belopp av 75 kronor, synes oss icke vara något att erinra. Då nu gällande föreskrift om begravningshjälps belopp är meddelad i 1879 års reglemente, torde det nya stadgandet därom böra sammanföras med de nya pensionsbestämmelserna.

Vad därefter beträffar kostnaderna för genomförande av de förslag, som av oss framställts, torde först böra framhållas, att sammanlagda avlöningsförmånerna för de befattningar till ett antal av tillhoppa 219, vilka skulle uppföras i den nya underofficersgraden och å de nya månadslönarstaterna, belöpa sig till omkring 375,000 kronor, under det att avlöningsförmånerna för motsvarande antal manskapsbefattningar tillhoppa uppgå till omkring 360,000 kronor. Merkostnaden skulle alltså utgöra skillnaden mellan nämnda belopp eller omkring 15,000 kronor.

Pensioneringen av nyssnämnda befattningars innehavare skulle enligt 1912 års sakkunnigas förslag ske genom den av dem föreslagna manskapspensioneringen, därvid pensionsåldern skulle fastställas till 50 år och pensionsbeloppet vid 30 tjänstår utgöra 840 kronor i den lönegrad, där flertalet av det avgående pensionsberättigade manskapet skulle befinna sig. Enligt vårt förslag däremot skola nu ifrågasvarande befattningshavare pensioneras såsom delägare i flottans pensionskassa i egenskap av underofficerare eller månadslönare; pensionsåldern är satt till lägst 55 år, men torde för många av dem bliva avsevärt högre; pensionsbeloppet är visserligen för de få månadslönarna av 1:a graden icke obetydligt högre än det högsta av nämnda sakkunniga föreslagna pensionsbeloppet, men i flertalet fall däremot något lägre; vartill kommer, att befattningshavarna själva skola med egna avgifter bidraga till sin pensionering. Med stor visshet kan därför antagas, att pensioneringen av denna

personal enligt vårt förslag icke skall draga större kostnad än enligt 1912 års sakkunnigas förslag utan sannolikt medföra en jämförelsevis icke obetydlig kostnadsminskning. Kostnaden för pensioneringen av nu ifrågakvarande personal kommer i sinom tid att framträda såsom ökad utgift å anslaget till pensionering av flottans befäl och underbefäl med vederlikar.

Jämväl beträffande pensioneringen av nu i tjänst varande manskap lär vår förslag med hänsyn till dess lägre pensionsbelopp för de lönegrader, där pensionering mest torde förekomma, kunna beräknas medföra lägre kostnad än 1912 års sakkunnigas förslag. Därest allt manskap, som vid 1918 års början redan uppnått 50 års ålder, skulle omedelbart pensioneras efter de av oss föreslagna grunderna, skulle enligt verkställd beräkning den ökade kostnaden för första året uppgå till högst 22,735 kronor. Denna kostnad, vars storlek i väsentlig mån beror på den omedelbart inträdande pensioneringen av ett stort antal överåriga, torde efter all sannolikhet icke behöva i framtiden ökas utan kommer att småningom minskas för att alldeles upphöra, sedan den nuvarande manskapsgenerationens längst kvarlevande pensionär gått bort. Kostnadsökningen i anledning av begravningshjälpens höjning beräknas av 1912 års sakkunniga till 300 kronor om året.

Kostnaden för de tillfälliga understöden åt pensionerat manskap kan beräknas till 1,600 kronor i fråga om dem, som pensionerats på grund av uppnådd levnads- och tjänstålder, och skulle, om alla övriga av dessa pensionärer uppfylla villkoren för åtnjutande av sådant understöd å 100 kronor, ökas med 5,800 kronor. Då emellertid, såsom av den i 1912 års sakkunnigas betänkande intagna tabellen rörande sistnämnda pensionärer framgår, åtskilliga av dessa synas befinna sig i sådan ekonomisk ställning, att behov av understöd icke föreligger, är det antagligt, att ett belopp av förslagsvis 5,000 kronor skall visa sig vara fullt tillräckligt att täcka den verkliga utgiften.

Endast den del av kostnadsökningen, beräknad till 23,000 kronor, som uppkommer genom pensionering enligt de föreslagna bestämmelserna av nu i tjänst varande manskap samt genom förhöjning av begravningshjälpen, torde böra föranleda höjning av det ordinarie förslagsanslaget till pensionering av flottans gemenskap. För täckande av de övriga med vårt förslags genomförande förenade pensionskostnader synes böra äskas ett särskilt förslagsanslag å extra stat under riksstatens tionde huvudtitel till beräknat belopp av 5,000 kronor, att användas till tillfälligt understöd åt f. d. stammanskap vid marinen (utom båtsmän) och åt skeppsgossar.

Slutligen få vi beträffande frågan om en ny underofficersgrad och nya månadslönarstater framhålla, att, ehuru vår utredning och våra förslag i dessa avseenden väsentligen äro byggda på uppgifter, som av marinstaben ställts till vårt förfogande, nämnda fråga emellertid med hänsyn till sin beskaffenhet icke synes kunna till avgörande upptagas, innan yttranden däröver avgivits av marinens myndigheter. En ingående kännedom om förhållandena inom såväl marinens underofficerskårer som sjömanskåren respektive kustartilleriets manskapskår erfordras nämligen för att närmare utforma detaljerna av den nya organisationen ävensom uppgöra förslag till de ändringar i eller tillägg till gällande reglementen och stater, som kunna anses erforderliga. Av denna

anledning och då härtill kommer, att rörande de anslag å femte huvudtiteln i riksstaten, vilka skulle röna inverkan av genomförande av förslagen att från manskapskåren till en ny underofficersgrad och nya månadslönarstater överföra vissa befattningar, framställning av Kungl. Maj:t gjorts till nu församlade riksdag utan att därvid förbehåll framställts att sedermera under riksdagens lopp få vidtagna jämkningar, kunna våra förslag i dessa delar måhända finnas icke böra föreläggas denna riksdag. Enligt vårt förmenande skulle ett uppskov till 1918 års riksdag i fråga om nyss berörda delar av våra förslag icke innebära någon avsevärd olägenhet, utan fasthellre, därest till dess kunde tagas i överbägande, huruvida icke den föreslagna nya underofficersgraden lämpligen borde i betydlig mån vidgas för att i sig upptaga ytterligare en del av underofficerskorpralerna, medföra den fördelen, att frågan i hela dess vidd sålunda kunde föreläggas 1918 års riksdag.

Däremot hålla vi före, att, utan hinder av sådant uppskov med nyss nämnda delar av våra förslag, övriga av oss framlagda förslag utan olägenhet kunna och, med hänsyn till önskvärldheten av pensionsförbättringens snara tillämpning, jämväl böra föreläggas årets riksdag.

*Marinstabs-
chefen.*

I avgivet utlåtande i detta ärende, såvitt det innefattar förslag att rätten till fortfarande anställning för visst manskap vid marinen må upphävas i fråga om det manskap, som efter ingången av år 1918 vinner anställning vid marinen, har chefen för marinstaben förklarat sig icke hava något att erinra mot detta förslag.

*Departementis-
chefen.*

Då jag efter denna redogörelse för vad i ärendet förekommit nu anhåller att för egen del få yttra mig i föreliggande fråga, tillåter jag mig först erinra därom, att 1879 års pensionsreglemente ursprungligen gällde för flottans hela manskap, såväl det indelta eller båtsmännen som det övriga manskapet, för daglönarna vid flottans stationer och varv samt för lotsverkets gemenskap, ävensom att, sedan kustartilleriet år 1901 tillkommit, reglementets bestämmelser förklarats gälla även dettas manskap. Såväl båtsmännen som daglönarna och lotsverkets gemenskap hava emellertid sedermera fått sin pensionering förbättrad. I fråga om båtsmännen gäller sedan början av 1915 en förbättrad pensionering med pensionsbelopp å högst 200 kronor; härvid torde dock böra framhållas, att den tjänstgöring under i medeltal fyra månader om året, som detta manskap enligt bestämmelserna fullgjort, icke ansetts berättiga detsamma till pension i vanlig mening eller alltså till belopp tillräckligt att täcka levnadsbehoven utan endast till ett understödsbidrag för att utestänga nöden på ålderdomen. För daglönarna har pensionsförbättring beviljats senast år 1910, varvid pensionen bestämdes för förman och sjukvaktare till lägst 400 kronor och högst 625 kronor samt för annan

daglönare till lägst 300 kronor och högst 450 kronor. Vad slutligen beträffar lotsverkets gemenskap, som redan år 1888 erhöi en avsevärd pensionsförhöjning genom bidrag från lotsverkets medel, gäller numera efter ingången av år 1915, att pensioneringen sker enligt bestämmelserna i den civila pensionslagen och efter pensionsunderlag, fastställda i de från samma tid gällande nya lönestaterna för lotsverket. Exempelvis är hel pension för mästerlots efter avgång vid uppnådd ålder av 60 år i vanliga fall bestämd till 1,100 kronor.

För samtliga de grupper av marinens och lotsverkets personal, å vilka 1879 års reglemente ursprungligen ägde tillämpning, har en avsevärd pensionsförbättring således medgivits med undantag endast för manskapet vid flottans sjömanskår (utom båtsmän) och vid kustartilleriet eller den personal, vilken såsom 1917 års sakkunniga framhållit lämpligen bör benämnas marinens stammanskap. Den enda förhöjning i pensionsbeloppen, som vidtagits för denna personal, utgöres av det tillägg å 25 kronor, som från och med år 1910 beviljats att utgå till visst manskap, vars pension enligt reglementet icke uppgår till högre belopp än 180 kronor, dock att pensionen och tillägget tillsammans ej må överstiga 200 kronor. Såsom förut framhållits är 240 kronor det högsta pensionsbelopp, som enligt nu gällande bestämmelser kan tillkomma någon tillhörande detta manskap.

De pensionsbelopp, som alltså tillkomma ifrågavarande manskap, måste såsom allmänt erkännes anses alldeles för små, då de icke ens förslå till nödtorftigt livsuppehälle. Otillräckligheten framträder tydligt vid betraktande därav, att detta manskap i olikhet mot båtsmännen måste med hänsyn såväl till tjänstgöringens omfattning och art som till kravet på utbildning och de anspråk, som i övrigt ställas på detsamma, anses vara förtjänt att vid avgång efter långvarig tjänst komma i åtnjutande av verkliga pensioner, tillräckliga att täcka kostnaderna för livsuppehållet. Anledningen till att någon pensionsförbättring för ifrågavarande manskap hittills icke genomförts ligger visserligen i någon mån däri, att, då flertalet av manskapet antingen befordras till underofficers grad eller ock avgår vid tidig ålder såsom obefordrat, pensionering endast i ringa omfattning förekommit, men torde dock huvudsakligen vara att söka i den omständigheten, att någon skyldighet att avgå ur tjänst vid viss ålder icke varit för detta manskap stadgad, utan detsamma fasthellre i stor utsträckning äger rätt till fortfarande anställning. Underofficerskorpral och den, som fullgjort villkoren för befordran till underofficerskorpral, kan därför endast vid kassationsmönstring på grund av sjukdom eller såsom utstraffad entledigas ur

tjänsten. På grund härav kvarstå i tjänst åtskilliga åldringar, som endast i ringa mån förmå uträtta något verkligt arbete. Å andra sidan måste medgivas, att även andra åldringar, som kunnat avskedas, dock fått kvarstå. Myndigheternas förfarande i detta avseende synes mig emellertid förklarligt, då avskedandet skulle hava försatt detta i tjänsten grånade manskap i verkligt nödläge på ålderdomen. I allmänhet har manskapet alltså hittills kunnat kvarstå under sin återstående livstid. Detta förhållande, som innebär, att en del av manskapsbefattningarna i de högre lönegraderna upptagas av mindre arbetsdugliga åldringar till men för befodringsutsikterna inom kåren, har framkallat kravet på fastställande av en bestämd avgångsålder såsom förutsättning för en pensionsförbättring.

Av min föregående redogörelse framgår, att två olika förslag föreligga till lösande av denna pensioneringsfråga. 1912 års sakkunniga föreslog, att den för visst manskap gällande rätten till fortsatt anställning skulle så begränsas, att skyldighet att avgå skulle inträda vid uppnådda 50 levnadsår, samt att i sammanhang därmed skulle fastställas nya grunder för manskapspensioneringen att gälla icke blott för nu i tjänst varande manskap utan även allt framgent. Det andra förslaget, framställt av statskontoret och närmare utvecklat av 1917 års sakkunniga, går ut på: att rätten till fortfarande anställning borttages för framtiden; att de nuvarande manskapsbefattningar, där marinen behöver äldre beprövat folk, överflyttas till en ny lägre underofficersgrad eller nya månadslönarstater med delaktighet i flottans pensionskassa; samt att, då genom dessa anordningar någon manskapspensionering icke i framtiden skulle bliva erforderlig, en förbättrad pensionering anordnas endast för nuvarande manskapsgeneration.

Till förmån för det senare förslaget föreligga enligt min mening goda skäl. Därigenom skulle marinen i framtiden undgå att hava en särskild manskapspensionering och i detta avseende alltså intaga samma ställning som armén; och genom att till lägre underofficersgrad eller månadslönarstat överflytta de befattningar, för vilkas innehavare pensionering måste anordnas, vinnes för dessa befattningars innehavare delaktighet i flottans pensionskassa med därav följande pensionering icke blott av dem själva utan även av deras efterlämnade änkor och barn. Då härtill kommer, att från organisationens synpunkt icke lär vara något att erinra mot berörda överflyttning, utan fasthellre kan anses, att ifrågasvarande befattningar därigenom komma att intaga en önskvärd ställning och komma på sin rätta plats i organisationen, vilket med avseende å befattningarnas beskaffenhet särskilt gäller de föreslagna nya månads-

lönarstaterna, synes mig frågan kunna lösas på det sätt, som 1917 års sakkunniga föreslagit.

Beträffande de närmare detaljerna av denna organisationsförändring anser jag mig för närvarande sakna anledning att yttra mig därom, då såsom ock av dessa sakkunniga framhållits förslaget ytterligare utförning kräver utredning och förslag från marinens myndigheter. Ärendet torde i denna del för sådant ändamål få överlämnas till berörda myndigheter och till direktionen över flottans pensionskassa, varvid jämväl torde böra tagas i övervägande, huruvida icke, på sätt av 1917 års sakkunniga framhållits såsom önskvärt, ytterligare någon del av underofficerskorpralsbefattningarna bör överflyttas till den nya lägre underofficersgraden. Det är emellertid min förhoppning, att förslag i ämnet må kunna föreläggas 1918 års riksdag.

Utan hinder av sådant uppskov med nu berörda del av ärendet synes mig frågan i övrigt böra föreläggas den nu församlade riksdagen, särskilt i syfte att snarast möjligt må kunna ur manskapskåren utmönstras personal, som icke längre är tjänstduglig.

I likhet med 1917 års sakkunniga anser jag därvid, att vad nu finnes stadgat om rätt till fortfarande anställning för visst manskap bör upphävas i fråga om manskap, som antages i tjänst efter ingången av år 1918. Om upphävandet av nämnda rätt, som grundar sig på reglementsbestämmelse, lärer dock beslut böra fattas först sedan frågan om nya pensioneringsgrunder behandlats av riksdagen, men upphävandet bör göras till förutsättning för tillämpning av dessa grunder.

Sedan de befattningar, där marinen behöver äldre beprövad personal, bortflyttats från manskapskåren samt rätten för visst manskap till fortfarande anställning upphört, kommer icke längre att finnas anledning att i manskapskåren kvarhålla någon så länge, att pensionering kan ifrågakomma. Endast för nuvarande manskapsgeneration, vilken antingen redan förvärvat dylik rätt eller i allt fall antagits i tjänst med utsikt att under vissa villkor kunna förvärva sådan rätt, behöves alltså förbättrad pensionering.

Beträffande grunderna för denna pensionering äro meningarna i viss mån delade. 1912 års sakkunniga vilja anordna pensioneringen med förebild från nyare pensionslagar och avpassa pensionsbeloppen efter pensionsunderlag, som icke äro i pensioneringsgrunderna till siffran bestämda utan utgöra summan av lön, lönetillägg och inkvarteringsersättning, sådana dessa förmåner äro bestämda enligt den stat, som gäller vid avgången ur tjänsten. Förutom vad 1917 års sakkunniga erinrat i fråga om detta förslag, vill jag framhålla, att detsamma icke synes kunna

godkännas utan att därvid tillika upptages den i nyare pensionslagar fastställda principen, att befattningshavaren skall med egna avgifter bidra till sin pensionering. I detta fall skulle emellertid upptagande av sådana avgifter stöta på stora praktiska svårigheter, då det här gäller en kår på över 5,000 man, av vilka dock endast en försvinnande liten del skulle kunna genom pension få någon valuta för sina avgifter. Härtill kommer, att sådana avgifter icke gärna kunna införas annat än i sammanhang med löne reglering. På grund av dessa omständigheter och då de pensioneringsgrunder, varom nu är fråga, äro avsedda att tillämpas endast å nuvarande manskapsgeneration, vill det synas mig, som om, oaktat 1912 års sakkunnigas förslag i pensionstekniskt avseende äger vissa företräden, det av 1917 års sakkunniga framlagda förslaget till pensioneringsgrunder, som i huvudsak utom i fråga om beloppen överensstämmer med vad som sedan år 1910 i sådant avseende gäller för marinens daglönare, under förhanden varande förhållanden är att föredraga.

Jag anser mig alltså kunna förorda det pensioneringssystem, som av 1917 års sakkunniga föreslagits, och har mot de föreslagua bestämmelserna icke annat att erinra än att det pensionsbelopp, som enligt förslaget skulle tillkomma manskap i första lönegraden efter minst 30 tjänstår eller 750 kronor, förefaller väl högt i jämförelse med ej mindre det pensionsbelopp av 780 kronor, som tillkommer sergeant av 2:a klass vid armén, än även vad som enligt dessa sakkunnigas eget förslag skulle tillkomma befattningshavare i den nya underofficersgraden vid marinen eller 792 kronor. I båda dessa fall krävas icke obetydliga avgifter till pensioneringen från befattningshavaren själv. Det vill av sådan anledning synas mig, som om pensionsbeloppet för marinens manskap i första lönegraden väl bör, såsom de sakkunniga föreslagit, efter 20 tjänstår utgöra 500 kronor, men ökningen för vart år därutöver inskränkas från 25 kronor till 20 kronor och pensionen sålunda högst uppgå till 700 kronor efter minst 30 tjänstår.

Såväl i fråga om tjänstårsberäkningen som beträffande pensionsbestämmelserna i övrigt ansluter jag mig till vad 1917 års sakkunniga föreslagit. De delar av 1879 års reglemente, vilka fortfarande skulle jämte de nya bestämmelserna bliva gällande, innefatta stadganden rörande pensioneringens handhavande genom direktionen över flottans pensionskassa, ansökning om pension, förlust av pensionsrätt och av redan innehavande pension m. fl. dylika föreskrifter. Ej heller synes vara något att erinra mot förslaget, att de nya bestämmelserna skola komma till tillämpning, i den mån nu i tjänst varande manskap, efter uppnådd

ålder av 50 år, underkastar sig att avgå efter vederbörande kårchefs därom framställda anmodan, men att i annat fall pensionsrätten skall bedömas efter nu gällande bestämmelser, d. v. s. 1879 års reglemente och kungörelsen den 13 augusti 1909 angående viss förhöjning av pensionsbeloppen.

Vidkommande därefter frågan om förbättring av redau utgående pensioner till förutvarande manskap vid marinen utom båtsmännen anser jag i likhet med 1917 års sakkunniga, att denna förbättring bör med hänsyn därtill, att det från principiell synpunkt måste anses betänkligt att höja redan utgående pensioner, beredas endast i form av tillfälligt understöd åt den, som styrker sig vara i behövande omständigheter. Mot förslaget att såsom understöd under nämnda villkor anvisa 200 kronor till envar av de till ett antal av 8 uppgående pensionärer, som erhållit pension på grund av uppnådd levnads- och tjänstålder, synes mig intet vara att erinra. För en pensionär skulle pension och understöd tillsammans uppgå till 400 kronor, för fyra pensionärer till 345 kronor och för övriga till 305 kronor.

Vad beträffar dylikt understöd åt manskap och skeppsgossar, vilka erhållit pension för skada eller sjukdom under tjänstutövning, finner jag i likhet med 1912 års sakkunniga betänkligt, att genom beviljande av sådant understöd höja ersättningen för dessa skadade utöver vad manskap under liknande förhållanden nu kan bekomma i livränta enligt 1909 års förordning angående ersättning i anledning av kroppsskada ådragen under militärtjänstgöring. Jag anser mig därför höra förorda 1912 års sakkunnigas förslag i denna del och tillstyrker alltså, att understöd åt sådan pensionstagare må på därom gjord ansöknings beviljas endast efter i varje fall verkställd prövning av behovet och dess sammanhang med den ådragna skadan eller sjukdomen samt med iakttagande att pension och understöd tillsammans icke må överstiga det belopp, som skolat utgå såsom livränta vid tillämpning av 1909 års förordning. Mot vad 1912 års sakkunniga i detta avseende föreslagit har jag därför icke annat att erinra än att det synes mig, som om nämnda prövning och beviljandet av understöd skulle i dessa som i övriga fall kunna anförtros åt direktionen över flottans pensionskassa, som därvid givetvis skulle vara oförhindrad att för utrönande av det livräntebelopp, som skulle hava utgått vid tillämpning av nämnda förordning, anlita biträde av riks försäkringsanstalten.

Den föreslagna förhöjningen av begravningshjälpen till 75 kronor synes mig icke kunna giva anledning till erinran. Till stärbhus efter manskap, som avlidit under anställningstiden, utgår för närvarande så-

som begravningshjälp ett belopp av 75 kronor i fall, där ej begravingen ombesörjes och kostnaderna bestridas av marinens myndigheter; och enligt 1909 års förenämnda förordning utgår enahanda belopp såsom begravningshjälp till stärbhus efter manskap, som avlidit till följd av skada ådragen under militärtjänstgöring.

Vad slutligen beträffar kostnaderna för den förbättrade pensioneringen synes vad 1917 års sakkunniga i sådant avseende föreslagit kunna tagas till utgångspunkt för beräkningen. Då emellertid den av mig förordade sänkning av pensionsbelopp, som av nämnda sakkunniga föreslagits för manskap i första lönegraden, föranleder en kostnadsminskning av omkring 1,000 kronor, synes höjningen av förslagsanslaget till pensionering av flottans gemenskap kunna begränsas till 22,000 kronor; varjämte med hänsyn till vad jag förordat i fråga om understöd åt pensionärer, som erhållit pension på grund av skada eller sjukdom under tjänstutövning, ett förslagsanslag å 3,000 kronor synes mig tillräckligt för bestridande av utgifterna för tillfälligt understöd åt f. d. stammanskap vid marinen (utom båtsmän) och åt skeppsgossar.»

*Motion
II: 469.*

I samband härmed har utskottet till behandling förehåft en inom andra kammaren av herr *Bogren* väckt motion, nr 469, vari motionären anförde följande:

»I proposition nr 268 till årets riksdag föreslår Kungl. Maj:t ändrade grunder för pensionering av marinens manskap. Enligt dessa skall blott det manskap, som tagit anställning före den 1 januari 1918, pensioneras, varefter all manskapspensionering vid marinen skall i likhet med vad förhållandet är vid armén upphöra. Frågan om manskapets pensionering eller icke sammanhänger på det intimaste med frågan om manskapsstyrkans rekrytering. Rekryteringen av stamanställda vid armén och än mera vid marinen, speciellt vid flottan, har vållat och vållar vederbörande myndigheter mycket stora bekymmer och svårigheter, varför än det ena, än det andra medlet försökts för att råda bot för detta onda, oftast utan önskad påföljd men med stora kostnader för staten. I den ovannämnda propositionen åtföljande sakkunnigas av 1912 betänkande och förslag dels till avgångsålder och dels till pensionering av marinens manskap, finner man ytterligare stöd för detta påstående. Dessa sakkunniga synas ha lagt sitt arbete så, att manskapsrekryteringen med deras förslag skulle i högsta möjliga mån underlättas. De föreslå för marinens manskap en avgångsålder av 50 levnadsår, då den avgångne erhåller en pension, utgörande innehavd lön m. m.

under de senaste två tjänsteåren. För denna avgångsålder uttalade sig 1915 års reglemente för kustartilleriet, där denna avgångsålder bestämts, marinförvaltningen i dess skrivelse den 4 mars 1913, chefen för kustartilleriet (om karlen är befordrad, eljest tidigare). Stationsbefälhavaren i Karlskrona ansåg, att obefordrat manskap skulle avgå vid 35 års ålder, medan dåvarande chefen för marininstaben ansåg, att rekryteringen skulle vinna mest på en avgång av obefordrade vid 24 levnadsår. Mot detta förslag restes flera tungt vägande skäl. Dels har flottan i långt högre grad än armén behov av manskap med en lång utbildningstid. Kursen för skeppsgossekåren t. ex. är 3-årig, varpå följer en första anställning på 6 år. Dels sker befordran till underofficerskorpral, UOK, först vid en ålder av 25 $\frac{3}{12}$ år i medeltal och till underofficer, UO, vid en medelålder av vid flottan 34, vid kustartilleriet 29.8 år. Således om man vill lämna manskapet tillfälle till befordran till UO, kan avgångstiden ej sättas tidigare än 34 år. Men att förmå dugande karlar, varav flottan har oavvisligt behov, att stanna i tjänst så länge, då det är ovisst, om de befordras eller då skola gå, har mött de största svårigheter. Härför har anlitats flera medel: rekapitulationspremier, avskedspremier och civilanställning. Om de förstnämnda yttrar chefen för underofficers-sjömanskåren i Karlskrona den 5 februari 1913 följande, att »densammias införande ej motsvarat förväntningarna», och den 11 maj 1914 att »det ej torde vara skäl att fortgå på denna väg för vakansernas fyllande». Kårchefen vid Stockholms station instämde häri, då han den 5 september samma år påpekade, att »erfarenheten ger vid handen, att nyttan av desamma (rekapitulationspremierna) är ganska obetydlig».

Rörande avskedspremier erinrar 1912 års sakkunnige, att om dessa skola för den vid 35 års ålder ur tjänst avgångne mannen få någon betydelse, då han skall söka sig in på en ny levnadsbana, så är 2,000 kronor det minsta belopp, som kan lämnas honom. Men ur kostnads-synpunkt torde riksdagen ej kunna stanna vid ett dylikt förslag.

Civilanställning har ej visat sig som en framkomlig väg, varpå staten skulle kunna hjälpa det ur här och flotta avgående manskapet till gagnande och tryggad utkomst efter en längre tjänstetid vid marinen, som måste ha de stamanställda kvar en avsevärt lång tid. Under sådana förhållanden synes ingen annan väg leda till målet, att rekrytera marinen med dugligt folk och med utsikt, att detta stannar i tjänsten, så länge staten har fullt gagn därav, än att vid en fastställd avgångsålder pensionera även dem, som i manskapsgrad tjänstgöra till

denna ålder. Men då måste självfallet dessa pensioner vara så pass tillmätta, att de trygga karlens ålderdom mot nöd. I detta avseende synes mig förslaget av 1912 års sakkunniga vara väl avvägt. Om detta förslag i dess helhet yttrar Kungl. Maj:t i nu föreliggande proposition sidan 11: — — — »från de militära myndigheternas sida har icke någon erinran framställts varken ifråga om den föreslagna avgångsåldern eller mot vad som föreslagits beträffande pensioneringen».

Att under sådana förhållanden följa Kungl. Maj:t på det förslag, som 1917 års sakkunniga framlagt, torde vara mindre välbetänt, då detsamma synes mig vara ett tämligen löst projekt, som ej vilar på en saklig utredning eller grund. Enligt vad redan anförts och erfarenheten styrker, skulle det i hög grad försvåra rekryteringen vid marinen. Här torde jag få anföra, vad föredragande statsrådet Åkerman yttrar till statsrådsprotokollet den 16 sistlidne april rörande rekryteringen vid armén: »om nästan varje yrke torde gälla, att benägenheten för att välja detsamma är beroende icke blott på de förmåner, som till en början erbjudas, utan även på de möjligheter, som för framtiden ställas i utsikt. Ett yrke med ringa dylika möjligheter kan knappast åt sig förvärva några dugliga element eller åtminstone icke för någon längre tid behålla desamma. Anställningen får huvudsakligen karaktären av något tillfälligt, som kanske tages i brist på annat och behålles endast, till något bättre yppar sig». I föreliggande förslag talas helt löst om, huru en del av marinens äldre, kvalificerade av manskapsgrad skulle befordras till sergearter av tredje klass eller till förmän vid daglönarekåren. Huru många av dessa kategorier behöver marinen? Huru ställa sig kostnaderna för dessas pensionering? Vad skulle ett effektivt system med användandet av rekapitulationspremier och avgångspremier kosta staten årligen? Dessa premiers belopp etc.? Att här blir fråga om stora statsutgifter är självfallet, men riksdagen bör något så när veta, vartill desamma kunna stiga och vad verkan de medföra, innan riksdagen går med på ett försök, där erfarenheten redan är rätt så nedslående.

På grund av det anförda och av frågans stora betydelse för vår marins beredskap samt den sena tiden i innevarande riksdagstermin, och då frågan synes kräva en förnyad utredning, tillåter jag mig föreslå, att riksdagen med avslag av Kungl. Maj:ts proposition nr 268 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förnyad utredning och förslag av och i föreliggande ärende».

Av Kungl. Maj:ts proposition med därvid fogade statsrådsprotokoll har utskottet inhämtat, att två olika förslag framstälts till lösning av frågan om pensionering av marinens manskap, nämligen dels av 1912 års sakkunniga och dels av 1917 års sakkunniga.

I det förra föreslås, att den för visst manskap gällande rätten till fortsatt anställning skulle så begränsas, att skyldighet att avgå skulle inträda vid uppnådda 50 levnadsår, samt att i sammanhang därmed nya grunder för manskapspensioneringen skulle fastställas att gälla icke blott för nu i tjänst varande manskap utan även allt framgent.

Det senare förslaget innebär, att rätten till fortfarande anställning borttages för framtiden, att de nuvarande manskapsbefattningar, där marinen behöver äldre beprövat folk, överflyttas till en ny lägre underofficersgrad eller nya månadslönarstater med delaktighet i flottans pensionskassa, samt att, då genom dessa anordningar någon manskapspensionering icke i framtiden skulle bli erforderlig, en förbättrad pensionering anordnas endast för nuvarande manskapsgeneration.

Till förmån för det senare förslaget föreligga enligt departementschefens mening goda skäl. Därigenom skulle marinen i framtiden undgå att hava en särskild manskapspensionering och i detta avseende alltså intaga samma ställning som armén; och genom att till lägre underofficersgrad eller månadslönarstat överflytta de befattningar, för vilkas innehavare pensionering måste anordnas, vunnas för dessa befattningars innehavare delaktighet i flottans pensionskassa med därav följande pensionering icke blott av dem själva utan även av deras efterlämnade änkor och barn. Då härtill komme, att från organisationens synpunkt icke syntes vara något att erinra mot berörda överflyttning, utan fasthellre kunde anses, att ifrågavarande befattningar därigenom komme att intaga en önskvärd ställning och komma på sin rätta plats i organisationen, vilket med avseende å befattningarnas beskaffenhet särskilt gällde de föreslagna nya månadslönarstaterna, syntes frågan kunna lösas på det sätt, som 1917 års sakkunniga föreslagit.

Beträffande de närmare detaljerna av denna organisationsförändring ansåge sig departementschefen för närvarande sakna anledning att yttra sig därom, då, såsom ock av sistnämnda sakkunniga framhållits, förslagets ytterligare utformning krävde utredning och förslag från marinens myndigheter. Ärendet borde i denna del för sådant ändamål få överlämnas till berörda myndigheter och till direktionen över flottans pensionskassa, varvid jämväl torde böra tagas i övervägande, huruvida icke, på sätt av 1917 års sakkunniga framhållits såsom önskvärt, ytterligare någon del

av underofficerskorpralsbefattningarna borde överflyttas till den nya lägre underofficersgraden. Det vore emellertid departementschefens förhoppning, att förslag i ämnet kunde föreläggas 1918 års riksdag.

Utan hinder av sådant uppskov med nu berörda del av ärendet syntes departementschefen frågan i övrigt böra föreläggas den nu församlade riksdagen, särskilt i syfte att snarast möjligt måtte kunna ur manskapskåren utnönstras personal, som icke längre vore tjänstduglig.

Enligt departementschefens sålunda gjorda uttalande skulle nuvarande manskapsbefattningar, där marinen är i behov av äldre, beprövat folk, överflyttas till en ny, lägre underofficersgrad eller nya månadslönarstater (underofficerares vederlikar) med delaktighet i flottans pensionskassa.

1917 års sakkunniga yttra härom:

»Därest, såsom vi föreslagit, dels en ny underofficersgrad och dels månadslönarbefattningar med lön på stat upprättas i stället för de nuvarande manskapsysslor, för vilka marinen hittills i tjänst kvarhållit äldre beprövat manskap, synes det oss, som om det skulle bliva på tillfredsställande sätt ordnat för pensionering av de befattningshavare, vilka åsyftas med 1912 års sakkunnigas förslag till pensioneringsgrunder för marinens så kallade värvade manskap. I framtiden skulle icke vid marinen vidare förekomma någon manskaps pensionering på grund av uppnådd levnads- och tjänstålder. Om, såsom vi vilja förorda, nu gällande rätt för visst manskap till fortfarande anställning upphäves, skulle nämligen i manskaps grad icke någon kvarhållas så länge, att pensionering kan ifrågakomma: i regel skulle avgång ur tjänsten äga rum före uppnådd ålder av 35 år. Visserligen kan enligt gällande bestämmelser första anställning vid ekonomi-, maskin- eller hantverksavdelningarna under vissa förutsättningar erhållas intill 35 års ålder; men sådant äger endast undantagsvis rum och den sålunda antagne torde redan vid antagningen besitta sådan utbildning, att han, om han eljest befinnes lämplig för tjänsten, inom jämförelsevis få år befordras till underofficer. I varje fall lär han icke komma att någon längre tid kvarstå i manskapskåren.

I detta sammanhang vilja vi erinra därom, att till innevarande års riksdag gjorts framställning om medel till beredande av avskedspremier och civilianställning för manskap, som under någon längre tid tjänat vid marinen; och vid bifall härtill torde det få anses bliva i tillbörlig mån sorjt för någon ersättning åt dem, som genom lång tjänstetid i manskapskåren gjort sig därav förtjänta.»

1917 års sakkunnigas förslag går sålunda ut på att pensionering av marinens manskap efter den 1 januari 1918 skulle upphöra. Genom den utredning 1912 års sakkunniga förebragt i ämnet synes det utskottet kunna ifrågasättas, huruvida förstnämnda förslag verkligt skulle lända till marinens fromma. Utskottet vill i detta avseende jämväl åberopa, vad *marinförvaltningen* anfört i ett den 4 mars 1913 afgivet

yttrande över framkommet förslag om införande av begränsning av manskaps vid marinen rätt att kvarstå i tjänst, nämligen följande:

»I likhet med samtliga myndigheter, som yttrat sig i ärendet, anser även marinförvaltningen, att manskaps vid marinen rätt att kvarstå i tjänst bör för tillgodoseende av fordran å full tjänstbarhet begränsas.

Att, såsom stationsbefälhavaren vid flottans station i Karlskrona föreslagit, bestämma åldersgränsen till 35 levnadsår, synes emellertid icke vara nödigt eller ens önskvärt. Betingelserna för full tjänstbarhet hos manskap vid marinen torde i regel få antagas vara för handen intill uppnådda 50 år; och vid en mängd tillfällen, då fordran på mognad i omdömet och större yrkesfärdighet gör sig gällande, torde manskap av mera stadgad ålder vara att föredraga framför yngre sådant.

Flertalet myndigheter hava även ansett, att den nu gällande pensionsåldern för manskap vid marinen eller 50 levnadsår är en lämplig åldersgräns för kvarstående i tjänst. Även marinförvaltningen delar denna uppfattning, men får ämbetsverket betona, att skyldighet för manskap att vid viss ålder avgå icke skäligen kan stadgas, innan manskapet tillkommande pensioner bestämmas till sådana belopp, att avskedad personal beredes åtminstone nödtorftig bärning under sin återstående livstid. Någon förändring i rätten att kvarstå i tjänst för manskap, som antagits eller kommer att antagas, så länge nu gällande pensionsbestämmelser bibehållas, läser dock icke kunna ifrågasättas.

På grund av det anförda, får marinförvaltningen såsom sin mening uttala, att rätt för manskap vid marinen att kvarstå i tjänst bör för tillgodoseende av fordran å full tjänstbarhet begränsas på sätt som skett i ovan omfördälda reglementsförslag och att manskapets pensionsålder bör bestämmas till 50 år under förutsättning att pensioner stadgas till sådana belopp, att den pensionerade beredes åtminstone nödtorftig bärning under sin återstående livstid.»

Till stöd för denna mening anförde *marinförvaltningen*,

»att flertalet underlydande myndigheter, såsom stationsbefälhavaren i Stockholm, chefen för marinstaben och chefen för kustartilleriet, funnit denna åldersbegränsning lämplig.

Endast stationsbefälhavaren i Karlskrona hade en från marinförvaltningen skiljaktig åsikt. Stationsbefälhavaren föreslog nämligen, dels att den genom bestämmelse i § 36 mom. 3 reglemente för flottan underofficerskorpral och 1. klass sjöman medgivna rätt till fortfarande anställning skulle upphävas, dels att avsked skulle meddelas den av manskapet vid sjömanskåren, som icke blivit befördrad till underofficerskorpral, då han fyllt 35 år, såvida ej hans befordran hindrats endast därigenom, att plats ej varit ledig, i vilket fall skyldigheten att avgå skulle inträda vid först inträffande beföringstillfälle, då han stått i tur, men likväl icke befördrats, dels slutligen att underofficerskorpral, som blivit förbigången vid befordran till underofficer av andra graden såväl vid det första beföringstillfälle, då han stått i tur, som ock under de två nästpåföljande åren skulle meddelas avsked, såvida ej hans befordran under nämnda två respitår hindrats endast därigenom att plats ej varit ledig, i vilket fall skyldigheten att avgå skulle inträda vid först inträffande beföringstillfälle, då han stått i tur, men likväl ej befördrats.»

Bihang till riksdagens protokoll 1917. 8 saml. 40 häft. (Nr 54).

1912 års sakkunniga hava i sin kritik av olika förslag till avgångsålder såsom allmänna principer framhållit följande:

»Fordringarna ur tjänstesynpunkt måste således vara, att rekryteringen av manskapsstyrkan underlättas, att möjlighet gives för kvarhållandet i tjänst av det äldre, beprövade och yrkeskunniga manskap, varav marinen har stort behov, samt slutligen att kravet på fullständig tjänsteduglighet tillgodoses genom fastställande av viss avgångsålder.»

Nyssnämnda sakkunniga hava i en tidigare avgångsålder trots sig befara ej blott en ökad svårighet för rekryteringen av marinens stammanskap, vilken rekrytering redan nu visar sig synnerligen otillfredsställande med talrika vakanser, varigenom tillgången på förhandsfolk, korpraler och 1. klass sjömän, aldrig motsvarat det i stat beräknade behovet (bil. F och G i 1912 års sakkunnigas betänkande), utan även sannolikhet för att marinen icke skulle beredas möjlighet att få i tjänsten behålla sådant stammanskap, vars utbildning ställt sig för staten särskilt dyrbar och vars skicklighet i tjänsten vore av särskild vikt.

Enligt departementschefens yttrande till statsrådsprotokollet skulle, såsom utskottet redan erinrat, Kungl. Maj:ts förslag medföra, att marinen i framtiden undginge att hava en särskild manskaps pensionering och i detta avseende alltså komme att intaga samma ställning som armén. Beträffande detta uttalande tillåter sig utskottet framhålla vad 1912 års sakkunniga i samband med sin kritik av en föreslagen avgångsålder av 35 år anföra i samma fråga, nämligen:

»När man jämför detta förslag till avgångsålder för marinens manskap med vad som gäller för armén, där 32 år är den högsta ålder, intill vilken manskap äger rätt kvarstå i tjänst, skulle detsamma kunna ur synpunkten av relativ likhet i bestämmelserna för de båda försvarsgrenarna synas vara beaktansvärt. Betingelserna för tjänstgöring vid armén och vid marinen äro emellertid av så olika slag, att likartade bestämmelser beträffande avgångsålder ej äro erforderliga. De krav å fysisk spänstighet och förmåga till långa och ansträngande marscher, som måste uppställas vid armén, erfordras ej inom marinen, där tjänstgöringen huvudsakligen äger rum ombord a fartyg eller i kustpositioner. Däremot är fordran såväl på mogenhet i omdömet vid de vitt skilda och relativt självständiga poster, vilka underbefälet av manskapet bestrider, som på yrkesfärdighet i handhavandet av den dyrbara materialen oeftergivliga villkor för marinens manskap. För tillgodo-seende av dessa senare synpunkter hava också i marinens reglementen intagits bestämmelser, att den, som söker inträde vid ekonomi-, eldare eller hantverksavdelningarna och styrker sig hava förvärvat nödig yrkesskicklighet, samt den, som vid flottan förut tillhört däcksavdelningen och därvid utbildats till 1. klass sjöman, eller den, som förut tillhört kustartilleriet och blivit utbildad till 1. klassens kustartillerist eller minör, kan antagas i tjänst intill högst 35 års ålder. Dessa bestämmelser, som äro införda för att övervinna svårigheterna att rekrytera yrkesavdelningarna vid marinen och för att hålla dessa fulltaliga, passa tydligen ej väl samman med

genomförandet av detta stationsbefälhavarens i Karlskrona förslag till skyldighet att avgå ur tjänsten vid 35 levnadsår. Visserligen utvisar tabellen över den ålder, vid vilken befordran till underofficer under de senare åren skett, att befordran i medeltal ägt rum före uppnådda 35 levnadsår, men vid ekonomi- och vissa grenar av hantverksavdelningen har medelåldern vid utnämning till underofficer nästan ständigt överstigit denna ålder, vadan undantagsbestämmelser i så fall skulle behöva införas för dessa avdelningar. Att fastställa en ålder av 35 levnadsår som gräns för rätten för marinens manskap att kvarstå i tjänst, synes därför ej lämpligt, framför allt som den naturliga avgången, såsom vi redan förut visat beträffande förslaget om avgång vid 30 år, gör bestämmelsen skäligen onödig. Då marinen dessutom har stort behov av väl utbildade maskinister och hantverkare, vilka först nå full yrkesfärdighet vid ungefär denna för avgång ifrågasatta ålder och vilka ännu i många år äro fullt tjänstdugliga i sitt yrke vid marinen, vore det av många hänsyn mindre välbetänkt att då avhända sig detta fackmässigt utbildade manskap. Även vid däcksavdelningen gives det en del platser, på vilka framför allt fordras mogenhet och stadga i karaktären t. ex. trossbottenskorpral, kompani- och rustkammarekorpral, befattningar vid sjöreserven m. fl., varför även på denna avdelning en så tidig avgångsålder skulle medföra olägenheter för tjänsten.

Det skulle för övrigt utan tvivel hava en menlig inverkan på rekryteringen att tvinga manskap, som tjänat staten utan anmärkning en längre tid, att avgå vid en ålder av 35 år, ehuru samtliga kunnat vara till full nytta inom marinen, fastän de ej varit i stånd avlägga de teoretiska prov, som krävas för underofficersbefordran. Ty vinna vederbörande visshet om att, därest de ej avlagt underofficersexamen, tjänsten inom marinen icke kan bliva deras livsyрке, utan endast av kortare varaktighet, då finnes ingen utsikt, att dessa, som hittills ofta skett, stanna kvar i tjänsten av verkligt intresse för densamma. Anställningen vid marinen kommer därför att synas ännu mindre lockande än hittills, åtminstone för de bättre elementen. Någon försämrande inverkan på befordringsutsikterna för dem, som fullgjort villkoren för befördan till underofficer, kan för övrigt dessa ej befordringskompetentas kvarstannande i tjänst näppeligen hava. Följden skulle endast bliva den, att marinen förlorade dessa pålitliga, i tjänsten tränade män, som så väl behövas på en mångfald platser.

För att förmå äldre obefordrat manskap, varav marinen har ett oavvisligt behov, att kvarstå i tjänst utöver första anställningstiden, måste därför särskilda åtgärder säkerligen vidtagas, därest den föreslagna skyldigheten att avgå vid 35 års ålder genomfördes.

I detta sammanhang vill utskottet erinra om vad departementschefen i propositionen yttrar angående vederbörande myndigheters utlåtanden över 1912 års sakkunnigas förslag:

»Över de sakkunnigas förslag hava infordrade utlåtanden avgivits dels av chefen för marininstaben i samråd med chefen för kustartilleriet, dels av marinförvaltningen, som därvid överlämnat yttranden i ärendet av stationsbefälhavarna m. fl. och cheferna för kustartilleriet tillhörande regementen och kårer m. fl., dels av direktjonen över flottans pensionskassa, dels ock av statskontoret.

I samtliga dessa utlåtanden har framhållits behovet av väsentlig förbättring av pensionerna för ifrågavarande manskap, och från de militära myndigheternas sida har icke någon erinran framställts varken i fråga om den föreslagna avgångsåldern eller mot vad som föreslagits beträffande pensioneringen.»

Huvudsyftet med det framlagda pensionsförslaget angives av departementschefen vara, att, utan hinder av att uppskov finge ske till 1918 års riksdag med den i propositionen berörda organisationsfrågan, snarast möjligt kunna ur manskapskåren utmönstra personal, som icke längre är tjänsteduglig. I flottan kvarstå nämligen ett 50-tal *över* 50 levnadsår med redan inträdd pensionsrätt, av vilka de flesta äro otjänstbara och endast på grund av rena barmhärtighetsskäl tillåtits kvarstå, då de för dem reglementerade pensionerna äro så obetydliga, att de i ingen mån kunna bereda avskedad personal nödortvigt bärgning. (Bil. D i betänkandet.)

I fråga om rätten för dessa otjänstbara att kvarstå i tjänst synes även meningsskiljaktighet vara rådande. I sitt förslag till avgångsålder för marinens stammanskap yttra 1912 års sakkunniga härom:

»Vid bestämmandet av en åldersgräns för manskapets vid marinen rätt att kvarstå i tjänst böra, som i det föregående framhållits, trenne synpunkter vara särskilt avgörande, när man tager hänsyn till tjänstens fordringar, nämligen dels marinens behov av äldre beprövat och yrkeskunnigt manskap, dels fordran på fullständig tjänstduglighet för de särskilda befattningarna och dels slutligen rekryterings underlättande.

Åldersgränsen bör därför sättas så hög, att marinen genom fastställande av denna gräns ej förlorar beprövat, pålitligt och yrkesskickligt folk vid en tid, då marinen har den största nyttan av detsamma. Men på samma gång bör möjlighet beredas vederbörande befälhavare att avskeda det manskap, som ej uppfyller fordringarna på full tjänstbarhet, oavsett den ålder, manskapet uppnått, eller de examina, det avlagt.

Sådana möjligheter för en befälhavare att entlediga den av manskapet, som av olika anledningar ej på tillfredsställande sätt fullgör sin tjänst eller som låtit komma sig till last direkt straffbara handlingar, finnas redan inrymda i nu gällande reglementen för marinen.

Erinras må ock, hurusom dessa reglementen överlämnat åt vederbörande befälhavare att avgöra, om manskap skall medgivas rätt till förlängd anställning eller ej. Det synes därför endast bero på felaktig tillämpning av dessa reglementen, om ej fullt tjänstdugligt manskap skulle komma att kvarstå i tjänst. Såväl i flottans som i kustartilleriets reglementen § 67 respektive § 63 finnes nämligen intagen den bestämmelsen, att manskap, som vid kassationsmönstring på grund av sjukdom befinnes odugligt till vidare tjänst, skall avskedas. Likaså finnes i § 168 av flottans reglemente stadgat, att, när tjänsten sådant fordrar, den, som är anställd vid flottan genom förordnande tillsvidare eller genom kontrakt eller förordnande på viss upp-

sägningstid, kan av Konungen eller den myndighet, som utfärdat förordnandet eller kontraktet i förra fallet entledigas och i det senare uppsägas.» (Sid. 66 i betänkandet.)

Beträffande kvarstående överåriga och otjänstbara yttre sistnämnda sakkunniga:

»Då det ej kan vara förenligt med statens intresse, att ett så stort antal beställningar bland manskapet i de två högsta lönegraderna upptages av folk, som ej är dugligt till tjänst, synes det oss vara ett tvingande behov, att dessa beställningar snarast möjligt bliva tillgängliga för verkligt tjänstdugligt folk, då antalet beställningar inom sjömanskåren, i synnerhet inom de för underbefäl och förhandsfolk avsedda klasserna, äro beräknade efter krigsberedskapens oavvisliga behov.

Visserligen skulle jämlikt § 67 eller § 168 i flottans reglemente detta gamla, mindre tjänstdugliga manskap, omedelbart kunnat avskedas, men av ren barmhärtighet hava vederbörande befälhavare tillåtit, att det fått stanna kvar i tjänst på den grund, att nuvarande pensioner äro otillräckliga för till och med det mest nödortftiga uppehälle. Ehuru ej författningen berättigade hava dessa sålunda av billighetshänsyn fått stanna kvar i tjänst och uppbära fulla avlöningsförmåner,

Beträffande återstående 13 man med över 50 levnadsår har ej anteckning i rullorna gjorts om bristande tjänstduglighet, men torde dock med stöd av uttalandena från samtliga marinens myndigheter kunna antagas, att på grund av höga levnadsålder marinen ej heller av flertalet utav dessa kan hava full nytta. För att bereda plats åt yngre och mera tjänstbart folk synes det oss därför lämpligt, att man söker förmå samtliga dessa överåriga att snarast möjligt taga avsked.»

Med detta de sakkunnigas uttalande överensstämmer även Kungl. Maj:ts förslag, ehuru Kungl. Maj:t funnit sig böra ställa denna särskilda pensionering i samband med organisationsfrågan. Utskottet anser för sin del, att starka skäl föreligga för tillgodoseende av nämnda åldringars intresse. Detta torde kunna ske genom framställning till riksdagen om beviljande åt dessa otjänstbara åldringar av lämpligt avvägda tilläggs-pensioner, på det att pensionärerna utan allt för stora försakelser må erhålla sitt livsuppehälle på ålderns dagar tryggt.

Beträffande pensioneringsfrågan i sin helhet för marinens stam-manskap synes densamma, som har ett givet sammanhang med den tilltänkta organisationsfrågan, icke böra lösas i och för sig utan i samband med denna senare fråga.

Utskottet finner sig därför icke för närvarande, innan organisationsfrågan blivit fullt utredd, kunna taga bestämd ställning till de olika pensionsförslagen. Däremot anser utskottet Kungl. Maj:ts förslag, i vad det avser anslag för utdelande av tillfälliga understöd åt f. d. stam-manskap vid marinen på de villkor Kungl. Maj:t föreslagit, böra god-

kännas, varjämte det syntes lämpligt, att begravningshjälp efter avliden pensionstagare redan nu bestämmas till det föreslagna beloppet 75 kronor.

Utskottet hemställer alltså,

1:o) att riksdagen, med avslag å Kungl. Maj:ts förslag om nya grunder för pensionering av marinens stammanskap, må

dels besluta, att det å ordinarie stat under riksstatsens tionde huvudtitel uppförda förslagsanslaget till pensionering av flottans gemenskap skall utgå med oförändrat belopp eller 251,300 kronor;

dels medgiva, att begravningshjälp efter avliden pensionstagare av marinens stammanskap må utgå till stärbhuset med ett belopp av 75 kronor;

dels ock å extra stat under riksstatsens tionde huvudtitel för år 1918 anvisa ett förslagsanslag å 3,000 kronor att användas för utdelande av tillfälliga understöd åt f. d. stammanskap vid marinen (utom båtsmän) och skeppsgossar, vilka pensionerats enligt reglementet för pensionering av flottans och lötsverkets gemenskap den 31 oktober 1879, under villkor

att understöd ej må tilldelas annan än den, som styrker sig vara i behövande omständigheter,

att understöd till manskap, som erhållit pension på grund av uppnådd levnads- och tjänstålder, skall utgå med 200 kronor, samt

att understöd till manskap och skeppsgossar, som erhållit pension på grund av skada eller sjukdom, ådragen under tjänstutövning, må på därom gjord ansökning och efter i varje särskilt fall verkställd prövning av behovet och dess sammanhang med den ådragna skadan eller sjukdomen beviljas, med iakttagande att pensionen och understödet icke må tillsammans överstiga det belopp, som skolat utgå såsom livränta vid tillämpning av förordningen den 18 juni 1909 angående ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring, samt

2:o) att förevarande motion II: 469, i vad densamma icke kan anses besvarad genom vad utskottet under 1:o) här ovan hemställt, icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 24 maj 1917.

På bankoutskottets vägnar:

ERNST HEDENSTIERNA.

Vid detta ärendes slutbehandling hava närvarit:

av första kammaren: herrar *Hedenstierna*, friherre *Langenskiöld*, *Ekman*, *Wickman*, *Hoberg*, *Jönsson*, *Sandler* och *Norman* samt

av andra kammaren: herrar *Kristensson*, *Vahlquist*, *Berg* i Munkfors, *Olsson* i Blädinge, *Söderberg* i Hobborn, *Carlson* i Herrljunga, *Edbom* och *Jonsson* i Gumboda.